

32. Tiistaina 4 päivänä kesäkuuta 1991

kello 20.15

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Toinen käsittely:

1) Ehdotus laiksi rahalain 2 §:n muuttamisesta 748

Hallituksen esitys n:o 40
Talousvaliokunnan mietintö n:o 8

Esitellään:

2) Hallituksen esitys n:o 32 laiksi liikevaihtoverolain muuttamisesta 749

3) Hallituksen esitys n:o 33 laiksi tullilain muuttamisesta „

4) Hallituksen esitys n:o 34 eräitä ope-
tustoimissa toteutettavia säästötoimenpi-
teitä koskevaksi lainsäädännöksi „

5) Hallituksen esitys n:o 35 laiksi Turun
Asennuspajan osakeyhtiöksi muuttamises-
ta aiheutuvista toimenpiteistä 770

6) Hallituksen esitys n:o 36 laiksi raaka-
puun mittaus- ja valvontatoimesta vienti-
kaupassa annetun lain kumoamisesta „

7) Hallituksen esitys n:o 37 laiksi hiero-
jan toimesta annetun lain 2 §:n muuttami-
sesta 771

8) Hallituksen esitys n:o 38 laiksi mie-
lenterveyslain muuttamisesta „

9) Hallituksen esitys n:o 39 laiksi maa-
seutuelinkeinolain muuttamisesta „

Pöydällepanoa varten esi- tellään:

10) Lakivaliokunnan mietintö n:o 1
S. hallituksen esityksen johdosta laiksi rikos-
lain 46 luvun 1 §:n muuttamisesta (HE 13) 771

11) Lakivaliokunnan mietintö n:o 2
hallituksen esityksen johdosta Ison-Bri-
tannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen
kuningaskunnan kanssa keskinäisestä hal-
linnollisesta avunannosta tulliasioissa teh-
dyn sopimuksen eräiden määräysten hy-
väksymisestä (HE 28) „

12) Valtiovarainvaliokunnan mietintö
n:o 5 hallituksen esityksen johdosta laiksi
auto- ja moottoripyöräverosta annetun
lain 3 §:n muuttamisesta (HE 18) „

13) Liikennevaliokunnan mietintö n:o
1 hallituksen esityksestä laiksi ylikuorma-
maksusta annetun lain 1 §:n muuttamises-
ta (HE 12) „

14) Talousvaliokunnan mietintö n:o 7
sen johdosta, että eduskunnan tietoon on
saatettu asetus Thaimaan kanssa tehdyn
eräiden tiettyjen tekstiilituotteiden tuontia
koskevan sopimuksen voimaansaattami-
sesta (A 3) „

Puhetta johtaa ensimmäinen varapuhemies
Paakkinen.

Nimenhuudon asemesta merkitään läsnä ole-
viksi ne edustajat, jotka osallistuivat edelliseen
täysistuntoon, sekä ed. Saari.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:**1) Ehdotus laiksi rahalain 2 §:n muuttamisesta**

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 40

Talousvaliokunnan mietintö n:o 8

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 8. Ensinnäkin asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Kun olen kuunnellut poliittista shakkipeliä, niin haluamatta jatkaa keskustelua haluan todeta vielä kerran, että ratkaisu, joka tehdään, vaikuttaa siihen, että rahamarkkinat rauhoittuvat ja korot laskevat toistaiseksi pysyvästi, millä on merkitystä siinä, että kotimainen kulutus kääntyy nousuun. Todennäköisesti joku saattaa jopa päästä virinneiden asuntomarkkinoiden kautta omasta kakkosasunnostaan eroon.

Tämä onkin sitten lain ainoa todellinen merkitys. Jotta sillä olisi merkitystä kansainvälisesti, toisin sanoen meidän vientimme suhteen, olisi ollut kaksi mahdollisuutta, ja vielä on kolme päivää mahdollisuus tietysti devalvaatioon, koska sen jälkeen se on käytännössä mahdotonta. Näin voidaan sanoa. Toinen mahdollisuus on se, että ammattiyhdistysliike suostuu konsensukseen ja lähtee siitä, että suostuu maltilliseen tulopoliittikkaan, tulojen jäädyttämiseen jne., ja tätä kautta Suomessa kustannustaso saadaan siihen tilanteeseen, että pystytään kansainvälisesti kilpailemaan.

Kun seuraa tilannetta, muutamassa tunnissa tai päivässä sosialidemokraatit ovat sijoittaneet hirttosilmukan hallituksen kaulaan, ja toinen pää on sosialidemokraattien kädessä nimenomaan sitä kautta, että he samoin kuin vasemmistoliittokin hallitsevat ammattiyhdistysliikettä. On mielenkiintoista nähdä, käyttävätkö vasemmisto ja sosialidemokraatit tätä hirttosilmukkaa, mutta totuus on se, että poliittisessa pelissä on edetty tilanteeseen shakki. Tekevätkö sosialidemokraatit siitä matin, tullaan näkemään.

Ed. Kekkonen: Rouva puhemies! Ed. Aittoniemi omaan intensiiviseen tapansa kuva-

li puheenvuoronsa alussa ilmeisen oikein sitä, mitä ratkaisusta lyhyellä tähtäyksellä saattaa seurata. Sen sijaan hänen devalvaation kaipuutansa en oikein jaksa ymmärtää, koska olen käsittänyt niin, että ed. Aittoniemi on vähäväkisen kansanosan edustaja ja devalvaatiosta ei ole nähtävissä yksioikoisesti, niin kuin ed. Aittoniemi puheenvuoron alun esitti, sellaisia seurauksia, joista hänen edustamansa kansanosa jotenkin hyötyisi.

Mutta tavattoman mielenkiintoinen oli ed. Aittoniemen näkökulma siihen, että sosialidemokraatit olisivat rakentaneet hirttosilmukan ay-liikkeen kautta. Se on olennaisesti erilainen näkökulma kuin se, mitä ovat viljelleet täällä puhuneet keskustalaiset kansanedustajat, joiden antipatia ay-liikettä kohtaan on saanut suorastaan hektisiä mittoja.

Mutta jos lähemme, ed. Aittoniemi, siitä että sosialidemokraatit hirttosilmukan olisivat kyenneet rakentamaan, ymmärsinkö oikein, peräti suomalaiselle yhteiskunnalle, minä tohdin väittää, että niin kauan kuin sosialidemokraatit yhdessä ammattiyhdistysliikkeen kanssa ovat jotenkin narun siinä päässä, joka ei kurista, suomalainen yhteiskunta on erittäin suuressa turvassa.

Ed. Loukoski: Rouva puhemies! Halusin puuttua myös ed. Aittoniemen puheenvuoron siihen kohtaan, jossa hän puhui vielä kerran devalvaatiosta. Talousvaliokunta halusi omaan mietintöönsä kirjata hallituksen selväsanaisen ilmoituksen, että sen suunnitelmissa ei ole devalvaatiota. Tätä hallituksen ilmoitusta oli ponnekaasti tukemassa Suomen Pankin johtokunnan jäsen pankinjohtaja Punttila, joka kertoi, että pankin johto yksimielisesti on samalla kannalla. Haluan todeta asian toisen käsittelyn vaiheessa, että jos tässä suhteessa olisi jäänyt epäilyksiä, mm. sosialidemokraattien suhtautuminen asian eteenpäinmenoon ja sille asetettuihin ehtoihin olisi kenties ollut aivan toisenlainen.

Tämä ilmoitus ikään kuin puhdisti ilmaa, teki asian selväksi. Nyt ollaan sitomassa Suomen valuutta ecuun, ja niin kuin valiokunta yksimielisesti totesi, se ei talouspolitiikan kurssin muuttamiseksi riitä. Se antaa pienen hengähdystauon mutta edellyttää muita toimia, jotka mietinnöstä ovat yksituumaisesti muotoiltuina luettavissa.

Tämän halusin hyvin selvästi kertoa tässä yhteydessä. Me luotamme hallituksen sanaan ainakin näin pitkälle.

Ed. Seppänen: Rouva puhemies! Seuraus mainitusta sanasta on se, että hallitus on sitonut kohtalonsa Suomen markan arvoon, ja jos Suomen markan arvoa muutetaan, tämä hallitus plus eräitä virkamiehiä joutuu jättämään paikkansa, joten siinä mielessä tämä on täysin selvä peli. Suomen markan arvoa ei muuteta niin, että tämä hallitus voisi jatkaa.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 2 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

2) Hallituksen esitys n:o 32 laiksi liikevaihtoverolain muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Backman: Arvoisa puhemies! Muuten hyvin teknisluonteiseen lakiin sisältyy eräs yksityiskohta, joka koskee jalostettujen elintarvikkeiden hinnanerokorvausten alentamista alkutuotevähennyksen määrällä. Tämän yksityiskohdan kohdalta hallituksen esityksessä todetaan sen taloudellisista vaikutuksista, että sillä ei olisi valtiontalouden kannalta merkitystä, koska liikevaihtoveron tuotto vähenee noin 150 miljoonalla markalla ja vastaavasti hinnanerokorvausmenot pienenevät 70 miljoonalla markalla ja maatalousministeriön pääluokasta maksettavat menot noin 80 miljoonalla markalla.

Kuitenkin tästä on unohtunut eräs keskeinen asia, se että maatalous osallistuu itse vientikutannuksiin ja tästä 80 miljoonasta markasta osahyöty tulee näin maataloudelle, ei siis valtion kukkarolle. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa tulee hyvin tarkkaan selvittää, kuinka suuresta piilotuesta jälleen maataloudelle tässä yhteydessä on kysymys. Mielestäni tämän tulisi selvästi näkyä myös valiokunnan mietinnöstä, kun se tuodaan suureen saliin.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

3) Hallituksen esitys n:o 33 laiksi tullilain muuttamisesta

lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti valtiovarainvaliokuntaan.

4) Hallituksen esitys n:o 34 eräitä opetustoimessa toteutettavia säästötoimenpiteitä koskevaksi lainsäädännöksi

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sivistysvaliokuntaan.

Keskustelu:

Opetusministeri Uosukainen: Arvoisa puhemies! Opetusministeriö on valmistellut nyt esiteltävänä olevan hallituksen esityksen osana hallituksen säästötoimia, joilla pyritään julkisten menojen kasvun hillitsemiseen.

Valtioneuvosto teki edellisessä kokoonpanossaan 15 päivänä helmikuuta 1991 päätöksen vuosien 1992—1994 meno- ja henkilöstökehityksestä. Tuolloin oli valtiovarainministerinä Matti Louekoski, opetusministerinä Ole Norrback ja kulttuuriministerinä Anna-Liisa Kasurinen. Vuodeksi 1992 annettu menokehys oli opetusministeriön määrärahatarpeeseen nähden noin 2 miljardia markkaa liian pieni. Suurin osa vajauksesta kohdistui opetustoimeen. Tämän perinnön ja vastuun vanha hallitus jätti uuden hallituksen kannettavaksi.

Valtioneuvosto tarkisti helmikuussa annettua päätöstä 30.4.1991. Tämän päätöksen mukaan helmikuussa annettua menokehystä alennetaan opetusministeriön hallinnonalalla vielä 550 miljoonaa markkaa. Päätöksen mukaan opetusministeriön hallinnonalalla säästö pyritään toteuttamaan puuttamalla mm. kaikkien koulumuotojen tuntikehykseen. Yhteensä opetustoimen säästötavoitteeksi muodostui näin ollen noin 1,7 miljardia markkaa. Korostan, että jo 15 päivänä helmikuuta 1991 annettu säästötavoite oli niin

vaativa, että se päätös yksistään edellytti koulujen tuntikehyksen supistamista.

Jo edellisen hallituksen aloittamien ja nykyisen hallituksen tiukentamien säästötoimien tekeminen on nykyisessä valtiontalouden tilassa ainoa vastuullinen vaihtoehto. Tarvitsemme jaloillaan olevan talouden välineenä, jotta kykenemme tarjoamaan kansalaisille ajan vaatimia palveluja. Taloudellisen kehityksen jatkuminen ennaltaan ilman tehtyjä säästöpäätöksiä olisi johtanut talouden täydelliseen umpikujaan, josta seurauksena mm. koulutuksessa olisi jouduttu nyt esillä olevaa esitystä vielä huomattavasti kipeämpiin leikkauksiin. Jottemme muutaman vuoden kulluttua joutuisi purkamaan elimellisiä osia julkisesta koulutusjärjestelmästämmme, on meillä nyt edessämme askel taakse, jotta pääsemme taas kaksi askelta eteenpäin ja lisääskelia.

Opetusministeriö on etsinyt saamansa meno-kehityksen puitteissa erilaisia vaihtoehtoja säästöjen toteuttamiseksi. Eri osapuolten kanssa on keskusteltu ja vaihtoehtoisia ratkaisumalleja on etsitty viime hetkeen saakka. Tämän hallituksen esityksen antaminenkin jäi eduskunnan työskentelyaikataulun osalta näin myöhään, suorastaan viime tippaan, jotta kaikki esiin tulleet vaihtoehdot ehdittäisiin selvittää ja koska tämä asia tuli meidän haltuumme niin myöhään.

Lopputuloksena on syntynyt nyt eduskuntaan saapunut esitys. Säästöjä on pyritty kohdistamaan niin, että itse oppimistapahtumaan kajotaisiin niin vähän kuin mahdollista. Opetusministeriön hallinnonalan budjettimenoista kuitenkin opetustoiminnasta johtuvat menot nielevät noin 2/3, joten täysin koskemattomaksi tätä osuutta ei, niin surullista kuin se kaikkien tässä salissa olevien mielestä varmasti onkin, kyetty jättämään.

Julkisuudessa on annettu runsaasti neuvoja siitä, miten tuntikehyksen väliaikaiseltakin supistukselta voitaisiin välttyä. Neuvonantajat ovat toimineet, toivottavasti, hyvässä uskossa, mutta puutteellisin tiedoin. Koulun menotaloutta ei saada kuntoon vaikkapa kirjoja tai kerta-asioita tai muita vastaavia vähentämällä, koska näiden suhteellinen merkitys kokonaiskustannuksista on niin vähäinen esimerkiksi henkilöstömenoihin verrattuna.

Peruskoulun henkilöstömenot ovat nykyisin noin 73 prosenttia. Säästäväisyyttä on syytä harjoittaa kaikissa koulun menokohteissa, ja näin tehdäänkin. Nyt vaadittavat kustannusten rajoitukset vaativat kuitenkin valitettavasti puutumista koulun painavimpaan menotekijään:

henkilöstömenoihin. Tähän menoerään voidaan puuttua vain tuntikehyksen kautta, elleimme lähde sulkemaan kouluja tai lakkauttamaan laajamittaisesti virkoja.

Tuntikehyksen osalta hallituksen esitys tarkoittaa käytännössä, että lukio ei voi ottaa käyttöönsä 1.8.1990 ja 1.8.1991 voimaan tarkoitettuja tuntikehyksen laajentamisia. Suurta muutosta vuoden takaiseen tilanteeseen ei siis synny.

Muistutan arvoisia kansanedustajia siitä, että vuonna 1985 voimaan tulleilla koululaeilla peruskoulun yläasteen resursseja lisättiin 14 prosenttia. Näin ollen 5 prosentin säästökään ei vielä merkitse paluuta lähellekään ennen uudistettua lainsäädäntöä vallinnutta tilannetta. Suurten yläasteiden, joiden ongelmat kaikki varmasti tunnustamme, suhteellinen asema paranee 1. elokuuta 1991 voimaan tulevalla tuntikehystä koskevalla lainmuutoksella.

Ammatillisissa oppilaitoksissa tuntikehysjärjestelmä on ollut voimassa vasta varsin vähän aikaa, mutta alustavat selvitystulokset osoittavat, että keskimäärin ammatilliset oppilaitokset eivät ole syystä tai toisesta käyttäneet sitä 10:tä prosenttia tuntikehyksestä, joka on nyt tarkoitus supistaa.

Esillä olevissa säästötoimissa ei ole haluttu säilyttää peruskoulutuksen taloudellista vastuuta kotitalouksille eikä vanhemmille. Tätä kautta säästäminen olisi vaatinut niin suurien lukukausimaksujen asettamista, että sillä ei kouluikäisten lasten vanhempia haluttu saattaa taloudellisesti nykyistä heikompaan asemaan.

Hallituksen esitys on tarkoitettu olemaan voimassa voimaantulonsa jälkeen kahtena lukuvuotena. Pidän tätä tärkeänä. Väliaikaisuus takaa sen, että tuntikehyksestä voidaan kohdistaa säästöt kahden vuoden kuluessa sellaisiin kohteisiin, joista ei näin lyhyellä aikavälillä ole saatavissa säästöjä. Näiden kahden vuoden jälkeen tuntikehyksessä voidaan palata taas normaaliin tilanteeseen, reaaliaikaan, koulutuksen kehittämisessä. (Ed. Laine: Painetaan mieleen!) — Niin, minä olen ainakin painanut tämän hyvin vakavasti mieleeni. (Ed. Astala: Saapa nähdä!)

Opetusministeriö on valmis muuttamaan koulun resursseja koskevia säännöksiä niin, että koulujen mahdollisuudet voimavarojen kohdentamiseen paranevat. Tarkoitin erityistehtävien, kerhotuntien, tukiopetuksen ja erityisopetuksen voimavaroja, joita voimassa olevien säännösten osalta käsitellään vielä erillisinä resursseina. On

perusteltua odottaa, että koulut pystyvät päättämään näiden opetustyötä tukevien ja rikastuttavien toimintojen ja varsinaisten opetustuntien käytöstä niin, että resursseja käytetään oppimisen kannalta kaikkein tarkoituksenmukaisimmalla tavalla. Resurssisäännösten muuttaminen tältä osin on kuitenkin niin monimutkainen järjestely, että tähän yhteyteen säännösten muutosta ei voitu sijoittaa. Opetusministeriö on valmis kuitenkin, vaikkapa ensi syysistuntokaudella heti, tuomaan eduskunnan käsiteltäväksi tätä koskevat lainmuutokset.

Vaikka koulutuksen osalta julkisuudessa ja talouspoliittisen tiedonannon yhteydessä eduskunnassa käyty keskustelu on ollut joskus ikävänkin sävyistä, tämä keskustelu on tavattoman hyödyllistä. Keskustelun jälkeen koulutukseen ohjattavia varoja voidaan tarkastella huomattavasti entistä kriittisemmin ja tehdä selviäkin painopistemuutoksia, jos se järkeväksi nähdään. Keskustelussa on tullut mm. kouluhallinnossa esiin monia sellaisia kohteita, joiden tuottavuutta ja taloudellisuutta voidaan lähteä parantamaan. Tästä kehittämistyöstä saatavat säästöt johdattakoot Suomen koulujärjestelmää sellaiselle tielle, että tulevaisuudessa tuntikehyksestä ei ole tarpeen säästää.

Ed. Pykäläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin haluaisin kysyä: Kuinka paljon kuntia on suoraan kuultu tuntikehys-, vähennys- ja säästämisasioiden ja mitä mieltä he siellä ovat?

Toisekseen ihan kaikkien tuntikehyksen vähennysasiassa kaiken aikaa vedotaan vuosien 1985 ja 1989 ja muihin päätöksiin. Haluaisin muistuttaa siitä vanhasta sanonnasta, että "joka vanhoja muistelee, sitä tikulla silmään". Nyt on kysymys sen hetken tilanteesta, ja ne lapset, jotka joutuvat säästön kohteiksi kaksi tai neljä vuotta tai pitemmän ajan, ovat juuri niitä lapsia, jotka kärsivät tilanteesta.

Myös yleisesti: Mitä enemmän me säästämme tällä hetkellä lastemme kasvatuksesta ja koulutuksesta, sen rankemmat ovat kustannukset jatkossa, kun ns. korjaaviin toimenpiteisiin tarvitaan voimavaroja. En näe mitään syytä, millä lähtisimme tuntikehyksiä vähentämään.

Ed. Ojala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! YK:n entinen pääsihteeri Dag Hammarskiöld totesi aikoinaan, että sivistyneen valtion tuntee siitä, miten se pitää huolen pienimmistään. Nyt istuva hallitus ei ansaitse sivist-

tyshallituksen arvonimeä. Nyt istuva hallitus aikoo säästää nimenomaan pienimmistään, heikoimmistaan, karsimalla tuntikehystä koulussa.

Ministeri Uosukainen puolusteli hallituksen esitystä, mikä ymmärrettävästi on ministerille erittäin vaikea tehtävä, koska ministeri on antanut aikaisemmin ymmärtää, että hän ei pidä näitä karsintoja hyvänä, vaikkakin hän nyt täällä totesi, että tämä on valtiontalouden tila huomioon ottaen ainoa vastuullinen vaihtoehto. Uskallan olla täysin eri mieltä.

Hallituksen esityksen läpimeno merkitsisi, kuten ministeri totesi, askelta taaksepäin, ja hän totesi, että tulevaisuudessa taas päästään kaksi askelta eteenpäin. Kuten ed. Pykäläinen totesi, tämän askeleen taaksepäin otto merkitsee sitä, että ne nuoret, jotka nyt joutuvat säästötoimenpiteiden kohteiksi, eivät koskaan koe sitä kahta askelta eteenpäin. Heidän kohdaltaan tilanne on lopullisesti menetetty.

Ministeri totesi myös, että esitys poisti eräiden muiden myös erittäin huonojen vaihtoehtojen mukaan ottamisen kuten lukukausimaksujen säätämisen. Muistuttaisin kuitenkin, että mm. opettajakunta on esittänyt lukuisia muitakin vaihtoehtoja säästämiskohteiksi, jotta tuntikehyksen karsimiselta olisi voitu välttyä.

Ed. Lahti-Nuuttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Elämme todella historiallisia aikoja. Rehti ja vilpiton opetusministeri piiloutuu vanhan ja vielä uudenkin hallituksen taakse. Mehän emme ole käyneet asiasta sen paremmin poliittista kuin parlamentaaristakaan keskustelua. Olisi uskonut, että hallitus toimisi tässä, kuten se näyttää toimivan muissakin asioissa, täysin ohjelmansa mukaisesti. Olisi uskonut, että hallitusohjelma olisi velvoittanut koko hallituksen varjelemaan koulutointa näin rajuilta vaikeuksilta, joita se opetukselle nyt kehittää.

Ministeri mainitsi askeleista: askel taakse ja myöhemmin kaksi eteenpäin. Niihin askeleisiin eivät kaikki pääse mukaan, niin kuin täällä todettiin. Varsin kohtuullista kuitenkin olisi, että opetusministeri jo tässä vaiheessa kertoisi meille, mitkä tulisivat olemaan aikanaan ne kaksi askelta eteenpäin.

Lakiesityksessä on monia yksityiskohtia, jotka keskusteluttavat. Nostan esille vain yhden: Lakiesitys mm. halvaannuttaa täysin kansanopistojen toiminnan lähivuosiksi. Hämmästyttää juuri, millä valinnalla näin tapahtuu. Kansanopistojen kohdalla olisi kuulemma ollut toinenkin vaihtoehto. Valtionavun supistus, joka

nyt tapahtuu, merkitsee todella suurta rahoitusvajetta opistoille. Jos olisi valittu kansanopistojen kohdalla esillä ollut ajatus opiskelijaviikkokaton asettamisesta opistoille, kansanopistomme saattaisivat vielä selvitä.

Ed. A s t a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ministeri totesi, että tavoitteena on ollut, että itse oppimistapahtumaan kajotaisiin niin vähän kuin mahdollista. Ministeri tietää erittäin hyvin, että juuri oppimistapahtumaan tässä käydään käsiksi. Nimittäin juuri opetuksen ja kasvatuksen mahdollisuuksia tässä kavennetaan. Tämän näyttää kyllä tietävän koko Suomen kouluväki hyvinkin laajasti. Heitä on kuohuttanut leikkausasia juuri tämän vuoksi.

Tuntuu siltä, että hallitus ei tajua koulutusmenojen luonnetta. Koulutusmenothan eivät ole mitään kulutusmenoja. Ne ovat selkeimmin sijoituksia tulevaisuuteen. Koulutuksessa ja sivistyksessä meidän tulevaisuutemme on. Hallitus toimii aivan niin kuin tämä oivallus ei olisi sisäistynyt lainkaan hallitukselle.

Toivon mukaan ministeri voi osallistua keskusteluun täällä silloin, kun sivistysvaliokunta tuottaa tänne mietintönsä. Nimittäin hallitus on kyllä ajanut sivistysvaliokunnan hyvin epätydyttävään asiantuntijakuulemiseen: kaksi tuntia asiantuntijoita, siinä kaikki.

Olemme kuitenkin saaneet tänään kuulla erään kuohuttavan tiedon. Se on se, että eivät leikkaukset tähän loppu, vaan ensi vuoden budjetin yhteydessä tehdään suuri joukko uusia leikkauksia. Lieköhän näin?

Ed. K a s u r i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun ministeri Uosukainen luetteli vanhan hallituksen ansiot tässä asiassa, totean, että välillä on käyty vaalit eikä vanhan hallituksen tätä asiaa koskevia esityksiä käsitykseni mukaan ole eduskunnassa tällä hetkellä.

Haluun myös todeta, että kun valtioneuvostossa käsitelimme menokehystä 15.2.1991, voisin käsitellyn vaiheista kertoa monta asiaa, jotka valaisisivat taustaa, missä ilmapiirissä käsittelyä käytiin. Koska Holkerin hallituksen poliittiseen kulttuuriin ei kuulunut se, että ministerit vuortellen sanoutuvat hallituksen näennäisesti yksimielisistä päätöksistä irti, en aio syyllistyä siihen tänäkään iltana.

Joka tapauksessa turvasimme uudelle tulevalle hallitukselle puheoikeuden tässä asiassa. Jos ministeri Uosukainen haluaa todeta ääneen sen,

niin me olemme rakentaneet vuoden 1992 tuloja menoarvion vaihtoehtoisille malleille. Minusta poliittiseen harkintaan kuuluu ja uuden hallituksen harkintaan nimenomaan se, mikä vaihtoehtoista valitaan. Korostan, että voimassa olevan lain mukaan tuntikehys on edelleen olemassa ja sen arvioiminen, mikä on valtioneuvoston periaatepäätöksen arvo verrattuna voimassa olevaan lainsäädäntöön, on minusta hyvin mielenkiintoista.

Minusta tässä on vielä senkin suhteen ristiriitaa, että uusi hallitus ohjelmassaan aivan oikein korostaa koulutuksen ja sivistyksen merkitystä kansallisena pääomana. Tässä suhteessa olisin toivonut, että myös kehyspäätös olisi voitu asettaa uudelleen harkintaan, kun siinä kaikki tekniset mahdollisuudet oli säilytetty.

Ed. v o n B e l l (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Opetusministeri vähätteli tuntikehysten supistuksen vaikutuksia kouluun. Ihmettelen tätä siitä syystä, että aikaisemmin sivistysvaliokunnassa toimineena jäsenenä olin kuvitellut, että ministerillä on erittäin kiinteä yhteys koulukenttään. Tuleekin mieleen, onko ministeri kadottanut tämän kosketuksensa kenttään eikä tiedä, mitä tänä päivänä opetustoimessa työtä tekevät tästä asiasta ajattelevat.

Ministeri mainitsi, että nyt otetaan askel taaksepäin, jotta voidaan ottaa myöhemmin pari askelta eteenpäin. Tämä on enemmän kuin askel taaksepäin, ja mikään ei kerro siitä, että lähivuosina saataisiin yhtään askelta eteenpäin. Nimittäin aikanaan kun tuntikehys rakennettiin koululain sisään, se haluttiin sinne juuri sen takia, että tätä ei käytettäisi suhdannepoliittisissa tilanteissa hyväksi. Nyt on pää avattu, ja on pelättävissä, että jos tämä eduskunta lain hyväksyy, niin myöhemmin tätä asiaa hyvin kevyesti samoin käsitellään.

Toinen kysymys on oppilaiden oikeusturva. Jos kaksi vuottakin tämä laki on voimassa, niin se on oikeusturvakysymys niitten oppilaitten osalta, jotka menettävät valinnan mahdollisuuksia.

Ed. H a a v i s t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Luulin, että hallitus toi eduskunnalle talouspoliittisen tiedonannon kuullakseen, mitä eduskunta ajattelee eri säästökohteista, joita hallitus oli kaavaillut, enkä kuullut niin murskaavaa tuomiota mistään yksittäisestä säästökohteesta kuin tästä tuntikehysupistamisesta tältä salilta. Tuntui vallitsevan jonkinlainen

yksimielisyyssä sekä opposition kansanedustajien että joidenkin hallituksenkin kansanedustajien kesken.

Kun ministeri Kanerva oli täällä yöllä keskustelemassa tästä asiasta, niin hän esitti jopa tulokinnan, että opetusministeriössä on valmisteltu niin mahdoton säästökohde, että se yksinkertaisesti kaatuu omaan mahdottomuuteensa. Siltä-hän se tavallisista kansanedustajista tuntuukin, että on valmisteltu niin mahdoton poliittinen säästökohde, että se ei tule menemään läpi. Tämä on tietysti yhteinen toivomus.

Erityisesti kyllä minua ihmettyttää se, että tätä on nyt esittämässä kokoomus ja kokoomuslainen ministeri, kun minulle jäi käsitys, että hallitusohjelmaa laadittaessa juuri kokoomus piti kiinni viimeiseen asti koulutukseen tehtävistä panostuksista. Olisin toivonut, että tämä linja olisi näkynyt myös tässä hallitustyössä ja kokoomus olisi puolustanut sitä linjaa.

Ministeri Kanervakin totesi, että ilmeisesti lääninhallinnossa saattaisi olla supistamisen varaa koulupuolella ja muissakin hallintokoluissa, mutta tuntikehykseen kajoaminen tuntuu kyllä kohtuuttomalta.

Ed. Hacklin (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Aikaisemmissa vastauspuheenvuoroissa kävi selkeästi ilmi, että edellinen hallitus jätti tulevalle hallitukselle vaihtoehtoja koulupuolen säästämisen suunnittelua varten. Nyt on käynyt ilmi, että se vaihtoehto, mikä valittiin, oli lisätä 550 miljoonaa aikaisempaan suunnitelmaan. Aina kun puhutaan vaihtoehtoista, kuvitellaan, että kyseessä on hyvä vaihtoehto. Tämä hallitus on kyllä osoittanut olevansa huono vaihtoehto.

Erityisesti ihmettelen sitä, että koulupuoli pistetään säästämään ikään kuin etukäteen ja tällä tavalla opetuksen hallinnonala on eriarvoisessa asemassa verrattuna muihin hallinnonaloihin, joiden säästöohjelman yksityiskohtia käsitellään vasta budjettiriihessä. Olen saanut sellaista viestiä koulumaailmasta, että kesken vuottaakin tapahtuvat muutokset ovat parempia kuin tämä syksyllä mahdollisesti aloitettava äkkisäksä.

Ketkä erityisesti kärsivät, jos tämä säästö toteutuu? Siitä kärsivät erityisesti suuret oppilaitokset. Pienissä oppilaitoksissa säästö vaikuttaa muutaman tunnin, suurissa muutamia kymmeniä tunteja. Silloin siellä kärsivät suurissa ryhmissä juuri ne, jotka eniten huomiota tarvitsivat, heikoimmin menestyvät oppilaat.

Erityisesti haluan vielä korostaa, miten kohtuuttomasti ammatillista koulutusta kohdellaan, kun säästö on 10 prosenttia. Sille ei selitykseksi riitä se, että siellä kehys on vasta vuoden ollut voimassa. Päinvastoin se tarvitsisi aikaa voidakseen suunnitella tämän kehyksen käyttöä. Siellä erityisesti taas pienten ammattialojen ammatillinen koulutus on kokonaan uhattuna.

Ed. Saastamoinen (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Kiitän ministeri Uosukaista selkeästä puheenvuorosta. Pakko mikä pakko. Tällaista tämä elämä on. Kansanedustajia ei valita tänne tekemään pelkästään helppoja ja komeita ja hyviä ratkaisuja. (Ed. Astala: Vaihtoehtoja! — Ed. Lahti-Nuuttila: On vaihtoehtoja!) — Säästöpakko.

Panen erityisesti painoa sille, mitä ministeri Uosukainen sanoi tuntikehykseen liittyvästä tukiovetus- ja kerhotuntikehyksestä. Toivon, että kaikki voimavarat keskitetään siihen, että tätä koskevat esitykset todella voitaisiin tuoda eduskuntaan jo ensi syksynä.

Olen sitä mieltä, että oppimistapahtumaan todella vaikuttaa kajoaminen varsinaiseen tuntikehykseen eli siihen, mikä on esimerkiksi alasteella 25 plus 3 tuntia. Sen sijaan tukiovetukseen, elämäntarkastomustietoon, kerhotoimintaan jnp. kajoaminen ei mielestäni olisi koulunkäynnin ja oppimistapahtuman kannalta niin raskauttavaa (Ed. Astala: Kuinka niin?) kuin perusopetukseen kajoaminen on. Toivon, että tätä koskevia uusia ehdotuksia on syksyn kuluessa tarjolla.

Ed. Ukkola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kasurille olisin aluksi sanonut, että olisi ehkä ollut hyvä kuulla, minkälaisia hallituksen sisäisiä keskusteluja on aikoinaan käyty, kun säästöpäätöksiä on tehty. Ehkä vaalitappio sen jälkeen olisi ollut vähän pienempi.

Toinen asia on, että on se merkittävä poliittista kulttuuria, jota SDP tällä hetkellä harrastaa. Se on hallituksessa ensin ollut hyväksymässä nämä säästöt. Nyt kun vaalit on käyty, kuten ed. Kasurinen sanoo, voidaan olla aivan toista mieltä. Ei ole ihme, että olette kärsineet vaalitappion. Mutta minusta on kyllä ollut, vaikka olen asian sisällöstä eli säästämisen mielekkyydestä ja sen vaikutuksista täsmälleen samaa mieltä kuin muu oppositio täällä, kohtuutonta se höykytys ja ryöpytys, mitä ministeri Uosukaista kohtaan on täällä harrastettu. (Ed. Lahti-Nuuttila: Hallitusta kohtaan!) — Ja hallitusta kohtaan.

Sunnuntaina viikonvaihteessa keskustelin tästä asiasta, koska tämä on todella tärkeä asia, hyvin monen opettajan kanssa, ja se pitää paikkansa, että he ovat raivoissaan tästä. Mutta he ovat myös sanoneet, että he toki kantavat vastuun, niin kuin koko muukin yhteiskunta joutuu kantamaan siinä taloudellisessa tilanteessa, mihin olemme tällä hetkellä ajautuneet, olipa syy entisen hallituksen tai Neuvostoliiton-kaupan. (Ed. von Bell: Entäs nykyisen hallituksen?)

Se, mitä ministeri Uosukainen sanoo resursien uudelleenjaosta, on se keino, mistä ainakin jotkut opettajat ovat maininneet minulle, että se voisi helpottaa ja auttaa tämän säästö päätöksen hyväksymisessä.

Ed. A l a - H a r j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Lahti-Nuuttilalle ihan lyhyesti huomauttaisin, kun hän sanoi, että tämä lakiesitys halvaannuttaa täysin kansanopistotoiminnan, että juuri eilen illalla erään keski-suuren kansanopiston johtajien kanssa laskettiin, kuinka paljon tämä laki merkitsee sen kansanopiston talousennusteessa. Se on aktiivisesti toimiva, velkaantunut kansanopisto. Se oli rahassa 300 000 markkaa. Sekin on tietysti liikaa, kun on paljon velkaa.

Jokainen meistä varmasti on pahoillaan tästä laista, mutta kyllä jokaisen täytyy tunnustaa se tosiasia, että ellei ole rahaa kaikkeen nykyään toimivaan koulutukseen, niin täytyy järkevöittää. Pääasialahan on varmistaa lapsille ja nuorille opetusta, ja tietysti on myös tärkeätä varmistaa opettajien työsuhde ja koulutuksen kehittäminen. Mutta kyllä meidän täytyy tehdä uudelleen-arviointia.

Ed. A. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämän hetken erityisopetuksen tuntikeyhksen määräytymisperusteet ovat hämmästyttävän vanhanaikaisia ja epäoikeudenmukaisia varsinkin sellaisille kunnille, jotka järjestävät tätä opetusta laajasti myös ympäristökuntien oppilaille. Näin ollen resurssit eivät ole riittäneet erityisopetuksessa tänäkään päivänä. Se koskee ennen kaikkea suuria kaupunkeja ja suuria kouluja, ja nyt ollaan kiristämässä vielä näistä resursseista, mitä on tällä hetkellä käytössä. Tämä lamaannuttaa ihan täydellisesti koko erityisopetuksen tässä maassa.

Ministeri Uosukainen totesi, että pyritään huolehtimaan, että tältä osuudelta ei resursseihin koskettaisi, mikäli oikein ymmärsin. Toivon, että sellainen lakiesitys todella tulee, että tähän

puoleen asiasta ei ole koskettu, sillä me tulemme varmasti tulevaisuudessa kärsimään nimenomaan seuraukset monella muulla hallinnon-alalla, jos niin käy, että tähän puoleen puututaan.

Ed. T o i v o n e n (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Vastaan ed. Lahti-Nuuttilalle. Kansanopistojen valtionavun pudottamisesta on keskusteltu toki Kansanopistoyhdistyksen kanssa. Se on pienempi paha kuin opintoviikkokaton määrääminen nimenomaan pienten opistojen kannalta, joten kahdesta pahasta on valittu tässä suhteessa pienempi. Näin meille on valiokunnassa kerrottu.

Toki tämä supistusohjelma on murheellinen, mutta toisaalta siinä on jotain positiivistakin nähtävissä, koska se käynnistää nyt aktiivisen keskustelun kaikkialla, mitä muita säästötoimenpiteitä olisi saatavissa. Se palaute, mitä minä henkilökohtaisesti olen saanut, on kohdistunut erityisesti kouluun liittyvän byrokratian karsimiseen. Jos siinä päästäisiin eteenpäin, sieltä aikaa myöten löytyvä säästö voitaisiin palauttaa tuntikeyhksen kautta koululaitokseen.

En malta olla lukematta Jermu Laineen puheen referaattia, jonka hän viikonlopun aikana piti ja joka liittyy näihin asioihin, tunnettu sosiaalidemokraatti kun on:

"Koululaitoksen ei pitäisi olla mukana levittämässä ympäristöönsä sellaista näkemystä, että on ilmaisia lounaita, joita ei kenenkään tarvitse koskaan maksaa. Ei ole yhtään ilmaista koulutateriaa, ei ilmaista opetusta, ei ilmaisia kirjoja tai muita opetusvälineitä", tähdensi Laine. Hänen mukaansa "illuusio ilmaisuudesta on tuhoamassa koko kansakunnan terveen ja välttämättömän harkintakyvyn, miksi ja missä pitää säästää. Maksuttomat palvelut maksatetaan veronmaksajilla. Tämä lisää kyllä byrokratian hyvinvointia, mutta toteuttaa todellista oikeudenmukaisuutta vain kovin kitsaasti", Laine katsoi. "Osa yhteiskunnan ilmaistuotteista on tosiasiallisesti poliittista korruptiota, vaatijoita voidellaan uusilla eduilla tai niiden lupauksilla, maksuttomuuden varjolla levitetään mielihyvää jostakin edusta, joka tosiasiaassa tuotetaan kalliisti ja tehottomasti sekä jaetaan järjettömästi ja kulutetaan tuhlaten."

Opetusministeri U o s u k a i n e n : Arvoisa puhemies! Kyllä minulla ilman muuta on sellainen tunne ja te tiedätte, arvoisat edustajat, hyvin sen, että tämä on kuin haavoittuneen haastatte-

lu. Ei vain tule kertoneeksi eikä aloittaneeksi aina alusta sitä prosessia, millä tavalla tähän tilanteeseen on tultu, siinä mielessä, että kyllä te tiedätte oikein hyvin, että niin oma kantani kuin, sanotaan nyt vielä, vanhan sivistysvaliokunnan ja varmasti myös uuden niin kuin myös oman puolueeni ja oman eduskuntaryhmäni kanta on se, että asiaa ei ollut helppo ottaa esille säästötoimenä eikä muutoin. Siksi sitä on historiallisestikin pakko katsoa vähän taaksepäin taloussyistä.

Nyt on kyseessä valitettavasti semmoinen seikka, jossa olen joutunut tappiolle ilman muuta, sillä minä edelleen olen sitä mieltä, niin kuin tulini sanoneeksi talouspoliittisen tiedonannon yhteydessä, että sen sijaan, että me joudumme ottamaan tästä sektorista, minun mielestäni siihen pitäisi panna lisää näin paljon, mutta samalla korostan tietenkin säästämistä. Silti siinä olisi järkevääkin sijoittamista.

Mutta, arvoisa puhemies ja arvoiset edustajat, nyt on tilanne tämä. Samalla säästötilanne tuntuu erityisen katkeralta, kun koko aika tuntuu, että kansantaloudessa tuhlataan, ikäviä lakkoja on meneillään, vienti, tuonti, kaikki seisoo ja sitten pitäisi vastuullisesti pitää omalta osaltaan budjetista kiinni. Se ei ole helppoa. (Ed. Lahti-Nuuttila: Veronalennuksiakin hallitus antaa muutamille tahoille!) — Tokkopa ed. Lahti-Nuuttilakaan niistä kieltäytyy!

Lähden vastaamaan, arvoiset edustajat, teidän kysymyksiinne. Kuntien kuulemisesta ensin. Kuntien keskusjärjestöjen kauttahan aina virallisesti ajan säästämiseksi varsinainen kuuleminen tehdään, mutta myös eri kunnista on otettu tietoja eri oppilaitoksistakin ja sillä tavalla on lähestytty kuntia. Ja kunnat ovat sitä paitsi lähestyneet myös opetusministeriötä, niin että kyllä kuntia on kuultu.

Sitten sanottiin tuntikehyksestä, ettei pitäisi vanhoja muistaa. Ei pitäisikään, ja kyllä on katkeraa, kun kahdeksan vuotta on niitä nirhama nirhamalta viety eteenpäin, hivenen ylöspäin ja sitä ennen vielä ammattiyhdistyksellisesti, että tähän joutuu puuttumaan. Siksi minä esitinkin ne luvut, me emme ole vielä menneet minnekään pohjille, vaan prosentit on otettu lisätyistä luvuista.

Puhuttiin siitä, ettei pidä kajota — ed. Astala, aivan oikea huomautus. Mainitsin näistä luvuista, että niihin mahdollisimman vähän ja vähän kipeää tekevästi pitäisi käydä. Siinä vaiheessa, kun asia tuli — rohkenen sanoa, että se oli käsissä, mutta olipahan kumminkin — prosentiosuudet olivat vielä paljon suuremmat, puhut-

tiin kymmenestä ja viidestätoista, sitten seitsemästä ja kahdestatoista jne.

Mutta huomatkaa, arvoiset kollegat, kyllä oli sillä tavalla, että muita keinovalikoimia otettiin käyttöön sitä mukaa kuin niitä esitettiin. Kyllä minä kummeksun, että takakuukausina asiaa ei ollut käsitelty, mutta silloin tosiaankaan emme olleet tässä työssä itse kukaan. Nämä uudet keinovalikoimat, erilaiset opintososiaalisiiin etuuksiin puuttumiset ja muut, olisivat olleet aivan yhtä raskaita ja hankalia. Nyt on yritetty saada markkoja jonoon. Niin kuin sanoin, uskon, että hyvää tarkoittaen vaihtoehtoja on esitetty; toivon todella niin. Mutta luvut eivät tuota ollenkaan sen tyyppisiä lukuja, jotka meidän on ollut saatava supistetuksi. Kehys on meille asetettu näin, ja minä hävisin taistelun valtioneuvostossa ja omassa ministeriryhmässäkin, että olisi olisin saanut sen kannan voittamaan, että me olemme koskemattomia tässä tilanteessa. Emme olleet!

Tilanne on se, että jos me olisimme lähteneet vaikkapa oppilasmaksujen tielle, niin muistutan vielä, että kun ne arvioitiin näihin lukuihin, se oli ollut 4 000 markkaa per oppilas vuodessa, jos olisivat kyseessä olleet vain keskiaistetta käyvät tai 1 200 markkaa vuodessa, jos myös peruskoulun oppilaat olisivat olleet mukana. Ne ovat suuria summia, ja siinä mielessä mielestämme ne eivät olleet oikeita. Sitten taas jos ajattelemme tällaisia ehdotuksia, joita on tullut, niin kuin pakkolomat ja muut, niiden tarkoittamat henkilöstöryhmät ja heidän ammattijärjestönsä eivät ikinä tähän hätään niihin olisi suostuneet. Palkkaliselle lomalle jääminen taas ei mitään säästä; tällaisia ehdotuksia myös on tehty. Minä olen kyllä sitä mieltä, niin ikävissäni kuin näitä esityksiä teinkin, enkä sitä kiistä.

Mutta en myös tingi siitä tavoitteesta, että tämä on väliaikaista. Se on ainut voitto tässä ikävässä tilanteessa. Kun se olisi nyt kahden vuoden aika, sinä aikana todella voidaan käydä täälläkin taas nousseisiin byrokraatiavähennyksiin. Mutta huomattakoon, että kyllä kaikenlainen työ on sinänsä työtä, ei ihmisiä voi heitellä miten sattuu eikä lyhyellä aikavälillä, vaan nämä asiat on tarkoin suunniteltava, lääninhallitusten ja muiden osuudet tutkittava. Lääninhallitukset sitä paitsi ovat sisäasiainministeriön alaisiakin toimintoja, mutta se nyt on toinen juttu.

En ikinä usko, että henkinen kasvu ja koulussa edistyminen riippuu pelkästään rahasta. Ihmisissä on valtaisia voimavaroja, jokaisessa oppilaassa ja opettajassa. Jospa tässä olisi ollut

aikaa, niin että olisimme päässeet keskustelemaan ja neuvottelemaan, niin kuin minun mielestäni kunnan menettelyyn sopii. Nyt on keskusteltu vain edustajien välityksellä ja keskustelussa on ollut se vika, ettei ole tuotu konkreettisia vaihtoehtoja esille. Tämä on tosiasia. Keskusteltu on mutta ei konkreettisin vaihtoehdoin, tämä on minusta ikävää.

Mutta sitten tästä menetetyistä maailmasta. Hyvät ystävät, niin kuin hyvin tiedätte, koko elämä on opiskelua, ja tämän ajatuksen on oltava ilo. Meillä on mahdollisuus erilaisin keinoin, pedagogisin, didaktisin, andragogisin, kaikki mahdollisin, lisätä opiskelua ihmisten kohdalla niin, ettei kahden vuoden tällainen tilanne ole niin hankala, ja valitsemaankin pääsee ihminen hamaan hautaan saakka. Mutta se edellyttää kyllä sitä, että tänä aikana mietitään, niin kuin sanoin, jo, niitä mielekkäämpiä säästökohtia, jotta voimme päästä tähän tuntikeykseen, ja toisaalta myös, että valtiontalouden pyörät lähtevät käyntiin. Sitä minä toivon, yhteisvastuuta, ja siihen vastuuseen kutsun kyllä kaikki, myös opettajat, niin kuin he tulevatkin.

Sitten näistä konkreettisista kysymyksistä. Ed. Haavisto puuttui ministeri Kanervan puheenvuoroon. Niin kuin yhdessä puheenvuorossa totesin, ministeri Kanervalla on hyvin kerkeä kieli. Minä vain jouduin toteamaan, kun hän kysyi, kuka lupaa sen tänne tuo, että minä olen se lupaa. Minä totisesti etsin ja etsityin niitä vaihtoehtoja, jotka olisivat hoitaneet tämän tilanteen, mutta ei niitä ole tullut. Asia on valiokunnassa, ja sielläkin kaiken aikaa vaihtoehtoa on korostettu. Avoimesti asiaa on haluttu lähestyä, ja tästä kouluvuoden alkamisajasta johtuu tämä etupainotteisuus, niin kuin hyvin tiedetään. (Ed. Lahti-Nuuttila: Eikö ministeri Kanerva auttanut yhtään?) — Ei hän oikein auttanut.

Arvoisa puhemies! Tässä tällä erää, ja ed. Astala, minä varmasti olen läsnä tai ainakin, jos ei mitään kummallista tapahdu, olen läsnä.

Ed. Tykkyläinen: Arvoisa puhemies! Olemme vihdoinkin päässeet käsittelemään opetustoimessa toteutettavia säästötoimenpiteitä koskevia lakeja. Laki on nyt esittelyssä, vaikka sivistysvaliokunta on kuunnellut kymmeniä asiantuntijoita esityksen johdosta ja useimmat ovat epäilleet lain toimivuutta. Ilmeisesti sen vuoksi valiokunnan porvarillinen enemmistö oli vähällä päättää tänään asiantuntijoiden kuulemisen lopettamisen. Onneksi siellä kuitenkin joku tajusi, että tämä ei ole muodollisesti oikein.

Toivoisin, että lähetekeskustelun yhteydessä hallituspuolueiden jäsenille tulisi uusia ajatuksia ja muistikuvaa palautuisi edellisen eduskuntakauden koulutusta koskevasta lainsäädännöstä. Silloinen keskeinen lanka eduskunnalla oli, että tulevaisuutemme rakentamisessa koulutuksella on merkittävä ja tärkeä osa. Huolehtimalla opiskelijoista ja heidän koulutustasostaan sekä osaaamisesta voimme lisätä mahdollisuuksiamme selviytyä kansainvälistyvässä maailmassa. Tuottamalla uutta tietoa ja ottamalla käyttöön uusia menetelmiä ja säilyttämällä lisäksi hyviksi koetut opetusmenetelmät voimme menestyä myös kiristyvässä taloudellisessa tilanteessa ja kilpailussa.

Kunnallisliitto ja Kaupunkiliitto ovat antaneet kunnille tämän vuoden alussa ohjeellisen toivomuksen, joka merkitsee sitä, että kunnat joutuvat karsimaan eri hallintokuntien menoja 2 prosenttia. Tänään sivistysvaliokunnassa olleet asiantuntijat edellä mainituista liitoista totesivat, etteivät kyseiset supistukset ole vaikuttaneet koulujen säästötoimiin. Oman kaupunkini toimintaa tuntien voin kertoa, että eräät oppilaitoksemme ovat jo nyt lopettamisuhan alaisina, joten valiokunnalle annettu tieto ei ole täysin paikkansa pitävä.

Hallituksen ns. pehmennetty säästöesitys, jossa todetaan, että ylläpitäjät voivat itse päättää tuntikeyksen säätämisestä, merkitsisi esimerkiksi Kuopion kaupungissa koululautakuntien osalta 2 prosentin säästämisen lisäksi vielä korotusta 5 prosenttiin. Tämä on kohtuuton toimenpide kuntien talouden kiristämiseksi.

Arvoisa puhemies! Sivistysvaliokunnassa on runnottu läpi koulutusta koskevia säästölakeja niin, että demokratian periaatteita ole ollenkaan kunnioitettu. Esimerkiksi ministeriön edustajat esittelivät säästölakeja, mutta heillä ei ollut aikaa vastata valiokunnan jäsenten kysymyksiin. Tänään valiokunnassa rajoitettiin SDP:n edustajien puheenvuoroja. Valiokunnan kokouksissa on lisäksi opetusministeriön edustaja, joka mielestäni valvoo hallituksen etuja. Tuntuu siltä, kuin Suomessa oltaisiin menossa kohti epäoikeudenmukaista, oikeistolaisten ja parempiosaiten yhteiskuntaa, josta todisteena ovat tänään esille tulleet, esimerkiksi erityisopetuksessa tapahtuvat säästöt.

Lisäksi säästölait heikentävät koulutuksen tasoa. Opettajien virkoja joudutaan varmasti lakkauttamaan ja opetusohjelmia supistetaan esimerkiksi kielten opettajien lausunnon perusteella kielten opiskelun kohdalla. Peruskoulun, lukion ja ammatillisen koulutuksen, työväen- ja

kansalaisopistojen kohdalla emme hyväksy esitettyjä säästötoimenpiteitä, joten SDP:n eduskuntaryhmä ei tule hyväksymään hallituksen esittämää lakiesitystä. Haluammehan jatkaa korkeatasoista suomalaista koulutuspoliittista linjaa, ainakin meidän ryhmämme haluaa, jolla turvaamme peruskoulun, ammatillisen koulun, lukion, kansalais- ja työväenopistojen koulutuksen ottaen huomioon oppilaiden toivomukset ja kansainväliset vaatimukset.

Ed. A l a - H a r j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tykkyläiselle vastauksena. Hän sanoi, että ministeriön edustaja oli valiokunnassa hallituksen etuja perään katsomassa. Voi sen näinkin tietysti ajatella. Ajattelimme, että on hyvä, kun asiantuntijoita on valiokunnassa. Voi syntyä sellaisia kysymyksiä, joihin kukaan ei osaa vastata. Silloin ministeriön edustaja voisi antaa tietoa, koska niin kuin ministeri Uosukainen esitti tämä laki tuli vasta näin myöhään valiokuntaan. Tällä tavalla pyrimme nopeuttamaan lain käsittelyä, enkä ole käsittänyt, että tämä virkamies olisi ollut hallituksen etujen valvoja.

Toinen asia, joka on myös tullut esiin, on se, että lakiesityksen ei pitäisi varsinaisesti vähentää opettajien virkoja. Vakinaiset virat säilyvät, näin asiantuntijat esittivät valiokunnassa. Mistä sitten vähenee? Ilmeisesti tuntiopettajien ja sijaisten työmahdollisuudet vähenevät. Jos virka lopetetaan ja jos pienet koulut lopetetaan, silloin menetetään koko se kiintiökin. Ainakin itse jotenkin rauhoitin näistä tiedoista. Ne toistuttu virkaa, joista on OAJ:n toimesta sanottu, että ne loppuvat, on vähän yläkanttiin arvioitu.

Ed. K a s u r i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ukkola edellä aika kovin sanoin osoitteli tähän suuntaan ja myös esitti väittämän siitä, että olemme kaatamassa tämän asian ministeri Uosukaisen piikkiin. Tästäähän ei ole kysymys. Omassa puheenvuorossani arvostelin hallitusta ja hallituksen toimia. Ministeri luonnollisesti omalla toimialueellaan toteuttaa sitten ne hallituksen päätökset, jotka kulloinkin eteen tulevat.

Viittasin vastauspuheenvuorossani siihen vaiheeseen, kun säästöpäätöstä käsiteltiin valtioneuvostossa 15.2. Silloinen opetusministeri ja minä olimme tilanteessa, jolloin koko valtioneuvoston säästöpäätös olisi kaatunut. Me totesimme molempien suulla valtioneuvostossa, että tämä on nimenomaan kysymys, joka jää seuraa-

van hallituksen ratkaistavaksi. Tämän haluan nyt selvästi sanoa, ettei aiheettomia syytöksiä puoleen eikä toiseen tämän asian tiimoilta enää esiinny.

Totean myös sen, että hyvä tapa vaatii, vaikka asia on kuinka kiireellinen, että valiokuntakäsittelyssä kunnioitetaan niitä pelisääntöjä, jotka valiokuntien toiminnan osalta ovat olemassa. Tämä ei toki ole ainoa laki, joka opetusministeriöstä on tulossa sivistysvaliokuntaan. Uskon, että jos ilmapiiri tässä vaiheessa muuttuu kovin vaikeaksi, se on omiaan vaikuttamaan myös myöhempiin aikoihin. Toivon, että pelisääntöjä kunnioitetaan.

Ed. K a r h u n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hyvät kansanedustajat! Jälleen kerran joutuu ihmettelemään, missä on opposition vastuu maan asioiden hoitamisesta. Esimerkiksi ed. Tykkyläisen puheenvuoro mielestäni on omiaan herättämään turhaa pelkoa ja ihmetystä niin oppilaiden, opettajien kuin oppilaiden vanhempienkin piirissä.

Jos olen oikein käsittänyt, niin tuntikeyhksen supistamisista on tulossa kuntakohtaisia. Järkevät kunnat kyllä tietävät, miten ne järkevästi käsitellään. Eikä mennä ja oteta sieltä, missä tilanne on kaikkein heikoin jo tällä hetkellä, vaan kohdennetaan sinne, missä on varaa supistaa.

Sitä paitsi voin sanoa esimerkiksi, että minun kuntani joutuu tekemään tuntikeyhksen supistamis päätöksen huolimatta siitä, mitä valtio päättää. Me joudumme joka tapauksessa tiukan taloudellisen tilanteen takia supistamaan tuntikeyhstä. Tuntikeyhskustelua ehkä opettajien puolelta, niin paljon kuin sitä ammattikuntaa arvostankin, on leimannut se, että se vaikuttaa ennen kaikkea opettajien palkkaukseen eli siihen, kuinka paljon heillä on mahdollisuutta kerätä ylityötunteja jatkossa. Vaihtoehtona on esitetty kouluruokailun maksullistamista. Haluaisin nähdä sen kansanedustajan, joka ei oppositiosta nousisi vastustamaan kouluruokailun maksullisuutta, jos se tulisi käsiteltäväksi.

Supistusesityksillä, joita oppositiosta tai esimerkiksi OAJ:stä on tullut, ei päästä samoihin summiin, joita opetusministeri tällä kertaa esittää. Täytyy sanoa myös se, että kun nyt jossain esimerkkitapauksessa luokassa, jossa nyt on 22 oppilasta, on tuntikeyhksen supistamisen jälkeen 25 oppilasta, niin silloin, kun minä olin koulussa, meitä oli 35 oppilasta samassa luokassa, eikä minusta tämän tyhmempi ole tullut.

Ed. von B e l l (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin ed. Karhuselle: Missä on opposition vastuu? Hänelle osoittaisin kysymyksen: Missä on hallituspuolueitten vastuu meidän koululaitoksestamme ja meidän opetustoimestamme, kun nämä säästöpäätökset nimenomaan kohdistuvat kipeimpään kohtaan eli perusopetukseen? Ei ole kysymys 22 oppilaan ryhmäkoon nostamisesta 25:een, vaan ryhmien yhdistämisestä, jolloin paljon suuremmista ryhmistä on kysymys. Tämä kävi selville tänään valiokunnassa.

Toteaisin ed. Ala-Harjan puheenvuoron johdosta, että ilmeisesti hänen mielestään asiantuntijoita ovat vain ne, jotka puolustivat hallituksen esitystä, eivät ne, jotka sitä arvostelivat. Eräät asiantuntijat toivat selvästi esille sen, paljonko opettajien virkojen määrään supistus kaiken kaikkiaan vaikuttaa.

Lakiesityksessä, jota nyt opetusministeri valittavasti joutuu puolustamaan, on todellakin kysymys nyt käytössä olevien voimavarojen supistamisesta, kun monilla muilla hallinnonaloilla säästö tehdään kasvusta leikkaamalla.

Ed. T y k k y l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Valitan, että opetusministeri Uosukaisen yli on kävelty eli hallitus ei ole kuunnellut häntä ja näin ollen hän on joutunut antamaan periksi tässä merkittävässä ja tärkeässä tuntikehysasiassa.

Toteaisin ed. Ala-Harjalle, että on valitettavaa, että ministeriön edustaja on paikalla. Meillä on siitä huonoja kokemuksia. Muun muassa Jermu Laine aikanaan käski ja pyysi, että pitää olla edustaja valiokunnassa, ja seurauksena tuli huono laki "lippulaivoista". Se tarkoittaa sitä, että Suomessa rakennettu alus voidaan merkitä välittömästi rakentamisen jälkeen vieraan valtion rekisteriin. Tätä lakia kadumme edelleenkin.

Toteaisin ed. Ala-Harjalle vielä, että ihmettelen suuresti, kuinka keskusta on voinut antaa periksi tuntikehysasiassa, koska on ilman muuta selvää, että pieniä kouluja tullaan lakkauttamaan ympäri maata.

Ed. Karhuselle vastaisin, että me olemme kantaneet sekä hallitusvastuuta aiemmin ja nyt oppositiovastuuta osittain. Meidän vastuunkantamisemme on ohi joiltakin kohdin. Me emme voi olla mukana silloin, kun tehdään ratkaisuja, jotka vaikuttavat koulutuspolitiikassa heikentävästi.

Ed. A. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastaan ed. Ala-Harjan puheenvuoroon, jossa hän peräsi kovasti, miten tämä tilanne vaikuttaa konkreettisesti. Ilmeisesti ed. Ala-Harja on kuunnellut hieman huonosti valiokunnassa olleita asiantuntijoita, sillä mielestäni nimenomaan koulutoimenjohtaja Reinivaara Tampereelta toi esiin erittäin konkreettisia esimerkkejä siitä, mitä supistus vaikuttaa isossa kunnassa ja isoilla kouluilla. Peruskoulun alasteen tuntikertymä Tampereen kaupungissa on 12 281, josta hallituksen edellyttämä 5 prosenttia on 614. Suoraan opettajan viroiksi muutettuna se merkitsee noin 25:tä virkaa. Erityisopetuksen tilanne on se, että säästövelvoite merkitsee osittain erityisopetuksessa kahta ja luokkamutoisissa neljää opettajanvirkaa.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Oli ihan hyvä, että ed. Kasurinen hieman nosti sitä verhoa, minkä takana hallitus oli silloin, kun opetusministeriön säästöpäätös helmikuussa tehtiin. Asiahan oli ihan samanlainen kuin nykyin. Yhteisen pyrkimyksen puolesta ministerit Kasurinen ja Norrback panivat vastaan mutta hävisivät eivätkä kuitenkaan eronneet. Jos he olisivat pitäneet päänsä, koko säästöpäätös olisi kaatunut. Niinhän on tapahtunut nykyin. Tässä voi ulkopuolisena tarkkailijana eli yhtenä kahdestasadasta ihmetellä politiikan teotapaa ja moraalialia, mikä tällä hetkellä tässä asiassa eduskunnassa näkyy.

Ed. A l a - H a r j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Syy huonon lain syntymiseen ei minusta ole ollenkaan siinä, että ministeriön virkamies on läsnä valiokunnassa asiantuntijoita kuultaessa. Tästä on mielestäni aivan hyviä esimerkkejä viime kaudelta sosiaalivaliokunnasta, jossa ministeriön edustaja oli läsnä esimerkiksi lastensuojelulain muutoksen käsittelyssä, kuntoutuslakipaketin käsittelyssä, perhe-eläkelain käsittelyssä ja muissakin asioissa.

Sivistysvaliokunnassa tämä ilmeisesti ei ole ollut niin yleistä, mutta tällä kertaa minusta oli hyvä, että saatiin heti vastauksia kysymyksiin eikä tarvinnut niitä kysyä kirjallisesti. Minusta virkamiehen kuulemista voidaan jatkaa asian tuntijoiden ohella.

Mitä tulee tuntikehysten pienentämiseen ja siihen, mitä se tarkoittaa, täällä on todella tilastoja, joista näkyy keskimääräiset tuntimäärät. Eensimmäisellä ja toisella luokalla tuntimäärät-

hän ovat vain 19—20 tuntia ja niihin on tulossa 2—3 tunnin lisäys. Kahdella seuraavalla luokalla määrä on 23—25 tuntia ja sitten 24—26 tuntia. Eivät nämä loppujen lopuksi kovin suuria määriä keskimäärin ole, mutta varmasti on näin, niin kuin täällä on tullut esiin, että on suuria kouluja, joissa tehdään suuremmat leikkaukset. Mehän kaikki saimme tietoa viroista. Sanottiin, niin kuin täälläkin esitettiin, että toistatuhatta virkaa lakkautettavaksi. Tuli myös sellaista tietoa, että vakituiset virat eivät tule vähentymään. Totuus on sitten mikä on.

Opetusministeri Uosukainen: Arvoisa puhemies! Ed. Kasurinen puuttui valiokunnan ilmapiiriin ja kantoi huolta sen puolesta. Muutenkin kiitän hänen puheenvuorostaan. Se oli kyllä selventävä.

Toivon, että tämän tyyppistä lainsäädäntöä ja tällaista lakia ei tarvitsisi antaa. Minusta tämä on ihan selkeätä, sanoisinko, kriisilainsäädäntöä ja siinä mielessä tehtyä. Sen tähden minusta, toistan vielä, se, että se on määräaikainen ja kaksivuotinen, on se seikka, jonka tähden sen saattaa esitellä. Se vaatii tosiaan ne korjaavat toimet sinä väliaikana, jolloin me pääsemme asiassa eteenpäin. Toivottavasti tällaista lakia ei tarvitsisi enää antaa tämän tyyppisenä.

Se, että valiokunnassa oli ministeriön virkamies kuultavana, oli minusta erittäin käytännöllinen ja hyvä ratkaisu, kun sitä minulta pyydettiin, ja nimenomaan siitä syystä, että saa heti vastaukset. Kyllä meillä on ennenkin sivistysvaliokunnassa tällä tavalla menetelty. Minusta tämä oli poikkeuksellinen tilanne ja nopeuttava menettely, eikä missään nimessä minkäänlainen isoveli valvoo -tilanne. Kuinka se olisi voinut ollakaan tässä tilanteessa sellainen? Minusta se oli, niin kuin sanotaan, palvelutoimintaa.

Ed. von Bell (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri puuttui sivistysvaliokunnan ilmapiiriin ja siitä muutama sana. Lain käsitteilyn yhteydessä on esiintynyt monta poikkeuksellista menettelyä.

Ensimmäinen on se, että lakia käsitellään ennen kuin se on lähetetty valiokuntaan, asiantuntijain kuuleminen tapahtuu ennen kuin se on lähetetty valiokuntaan ja myös yritetään asiantuntijoiden kuuleminen päättää ennen kuin se on lähetetty valiokuntaan.

Toinen mielestäni vielä arveluttavampi asia on se, että hallituspuolueet ja lähinnä valiokunnan puheenjohtaja valikoivat ne edustajat, jotka

saavat asiantuntijoille tehdä kysymyksiä. Jos opposition puolelta pyydetään kysymysentekooikeus, niin se kiistetään tai sitä ei anneta. Tällaista menettelyä en ole koskaan aikaisemmin eduskuntalaitoksen toiminnassa havainnut ja toivon, että tähän asiaan tulee korjaus.

Ed. Aul (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin myös todeta kysymykseen valiokunnan sisäisestä ilmapiiristä, että en ole itse tällaisia ilmiöitä valiokunnassa havainnut. Ehkä ne ovat tulkintakysymyksiä sosialidemokraattien edustajien puolelta. Minusta on erittäin hyvä, että ministeriön virkamies on ollut valiokunnassa paikalla, koska silloin on ollut joustavaa esittää kysymyksiä ja kuulla täsmennyksiä asioihin.

Minusta on älyllistä epärehellisyyttä esittää pelkkien tuntimäärien perusteella arvioita siitä, montako opettajanvirkaa vähenee. Valiokunnassa OAJ:n edustaja ensiksi esitti arvionsa noin tuhannesta opettajanvirasta. Kun häneltä kysyttiin, mihin laskelma perustuu, hän totesi: No, kyse ehkä on sadasta. Eli mitä voidaan tämän perusteella sanoa? Ei voida laskea näin yksioikaisesti, jakaa tuntimääriä ja siitä päätyä opettajanvirkoihin.

Toisaalta sanoisin SDP:n edustajille, että minusta on väärin poimia OAJ:n kakusta vain rusinoita eli vedota siihen, että opettajat vastustavat tuntekemyksen kaventamista. Tietysti näin on, koska se ei ole kenenkään mielestä hyvä ratkaisu. Mutta niin kuin ed. Minna Karhunen totesi, OAJ:n esityksenä on maksujen asettaminen kouluille: ruokailumaksut ja oppilasmaksut. Ei minusta myöskään niitä voi puolustaa rahanhankintatoimenpiteenä. Eli mielestäni ei pidä tällä tavalla asettaa asioita älyllisesti epärehellisesti vastakkain.

Ed. Astala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ensinnäkin rauhoitan opetusministeriä. Kyllä sivistysvaliokunta ihan hyvin kesti yhden opetusministeriön virkamiehen, jopa Sarjalankin, ei siinä mitään. Mutta asiantuntijakuulemisen käytännön malli oli tietenkin täysin kohtuuton: kaksi tuntia aikaa ja minkälainen asia! Kohtuuton aika sivistysvaliokunnalle annettu.

Sitten haluaisin tehdä selväksi erään asian ministerin kanssa. Nimittäin kun me puhumme täällä, niin me emme puhu yksityispersoonaa Riitta Uosukaisesta, vaan me puhumme opetusministeri Uosukaisesta. Ja kun Riitta Uosukai-

sen sijalle ei ole ketään muuta opetusministeriä, joka olisi antanut esimerkiksi tämän esityksen, niin kyllä tietysti käytännössä hieman yhteistään kosketuspintaa on.

Edelleen ihmettelen, miksi tämä sivistyshallitukseksi itseään nimittävä tai ainakin niin ajatteleva hallitus tekee näin sivistymättömiä tekoja. Voi tehdä johtopäätöksen, että ei olekaan sivistyshallitus. Mutta jos tämä hallitus haluaa säästää, silloin voi kysyä, miksi se tekee ns. säästöt, siis leikkaukset, sellaiselta sektorilta, jossa ne eivät muodostu säästöiksi, vaan jossa niistä tulee kalliita toimenpiteitä tulevaisuutta ja tulevaisuuden koulutusta ajatellen. Sen tähden pitäisi, ed. Aula ja ed. Minna Karhunen, siirtyä katsomaan ihan toisia sektoreita.

Ed. A. Ojala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aulalle toteaisin, että esimerkiksi, jonka otin, koski nimenomaan Tamperetta ja ihan konkreettista tilannetta, joka oli laskettu täysin olemassa olevan tilanteen mukaisesti. Siinä ei ollut yhtään ilmaa.

Erityisopetuksen osuudelta toteaisin lisäksi vielä, että tällä hetkellä luokkakoot ovat täysin maksimissa. Näin ollen siellä ei todellakaan jää mitään muuta mahdollisuutta kuin muodostaa ylisuuria opetusryhmiä tai siirtää oppilaita yleisopetukseen, mikä näyttää tällä hetkellä monessa muussakin kunnassa olevan suuntana. Näin ollen nimenomaan ne lapset, jotka tarvitsisivat erityisopetusta, joutuvat siitä kärsimään. Kun muodostetaan ylisuuria opetusryhmiä tai siirretään oppilaita yleisopetukseen, silloin erityisopettajan virkoja myös poistuu.

Ed. von Bell (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aulan puheenvuoron johdosta totean, että tänä päivänä valiokuntakäsittelyssä opposition puolelta pyydettiin kaksi puheenvuoroa, joilla olisi tehty kysymyksiä asiantuntijoilla. Puheenjohtaja totesi, että hän ei anna näitä puheenvuoroja. En tiedä, missä ed. Aula sillä hetkellä oli.

Toinen asia, johon ed. Aulan puheenvuorossa vielä puuttuisin, on säästö. Ed. Aula lähtee siitä, että yhteiskunta säästäessään säästää jokaiselta sektorilta yhtä paljon. Ilmeisesti näin hän ajattelee. Me ajattelemme niin, että kun yhteiskunta säästää, se säästää valikoiden ja sillä tavalla, että säästöt tehdään sieltä, missä se ei niin kipeästi tunnu kuin se tuntuu, kun opetustoimessa nimenomaan perusopetusta lähdetään leikkaa-

maan. (Ed. Zyskiewicz: Voiko edustaja mainita muutaman sellaisen kohdan?)

OAJ:n kanta, joka valiokunnassa esitettiin, oli myös pitkälti kenttätöyhteyksien ja -henkilöiden kanta, jotka käytännössä opetustointa hoitavat, jotka käytännössä tietävät, mitä kentällä tapahtuu, kun tällaisiin toimenpiteisiin ryhdytään.

Ed. Rätty: Arvoisa rouva puhemies! Arvoisat kansanedustajat! Minä tuon teille terveiset kentältä. Kun olen kansanedustaja, niin katson, että on oikeus ja jopa velvollisuus tämän asian tiimoilta tuoda nämä terveiset.

Opettajien ammattiyhdistyspiirit haluavat tuoda eduskunnan tietoon opettajien huolen koulutoimeen kohdistettujen säästötoimien johdosta: "Tuntikehyksen leikkaaminen eli koulujen ja oppilaitosten opetukseen tarkoitettuna koulustaistuntimäärän vähentäminen kohdistuu suoraan koulujen ja oppilaitosten perustehtävään: opetukseen ja kasvatukseen, lapseen ja nuoreen. Tätä eivät opettajat voi hyväksyä.

Tuntikehyksen pienentämisestä seuraa:

- Opetusryhmien suureneminen.

- Kielenopetuksen supistuminen. Pieniä harvinaisten kielten ryhmiä ei voida perustaa a-kielessä eikä c- ja d-kielissä.

- Valinnaisuuden väheneminen. Oppilaiden valintoja ei voida toteuttaa, koska tunteja ei ole tarpeeksi käytössä ryhmien perustamiseen. Pienet valinnaisaineryhmät jäävät perustamatta. Vaaravyöhykkeessä ovat usein paitsi monet kielet myös musiikki, kuvaamataito, maa- ja metsätalous sekä puutarhanhoito.

- Oppitulokset heikkenevät. Heikoimmat oppilaat kärsivät samoin lahjakkaat.

- Oppilaiden jatko-opintomahdollisuudet kapenevat, koska tulosten taso laskee.

- Työrauhaongelmat lisääntyvät.

- sot heterogeeniset ryhmät eivät tarjoa kaikille oppilaille mahdollisuuksia yksilölliseen etenemiseen ja ohjaukseen eikä onnistumisen elämyksiin.

- Opetustilat on rakennettu ja saneerattu viime vuosina pienryhmäopetukseen. Erikoisluokat välineineen soveltuvat vain pienten ryhmien opettamiseen. Työsuojelumääräykset asettavat usein omat rajoituksensa. Kuka ottaa vastuun suurista opetusryhmistä pienissä tiloissa?

- Sekä oppilaiden että opettajien työolosuhteet heikkenevät. Ylikuormitettu opettaja sairastuu helposti, ja sijaiskustannukset lisäävät menojä. Säästöjä ei synny.

— Pieniä kouluja joudutaan lakkauttamaan, tai jos niitä halutaan pitää yllä, säästöt tuntuvat moninkertaisina isommissa kouluissa.

— Peruskoulun ala-asteiden ja lukioiden tuntekys on nykyiselläänkin isoissa kouluissa liian pieni ja tästä johtuen ryhmät ovat jo nyt suuria.

— Tuntikehysjärjestelmä yläasteella korvasi tasokurssien poistamisen ja mahdollisti oppilaiden opettamisen heterogeenisissa pienissä ryhmissä. Jos ryhmät suurenevät, opetuksen edellytykset kapenevat olennaisesti.

— Yläasteella työrauhakysymykset korostuvat entistä enemmän murrosikäisten oppilaiden joukossa.

— Erityisopetuksen tuntimäärän kaventaminen on tuhoisaa tätä opetusta tarvitseville oppilaille.

— Hyvä ammattitaito saavutetaan vain oppilaitoksissa, jotka tarjoavat kunnolliset opiskelumahdollisuudet.

— Opettajien työllisyys vaarantuu.

— Suomen kansan tulevaisuus on vankan yleissivistyksen ja korkean koulutustason omaavassa väestössä. Tätä ei saa vaarantaa missään olosuhteissa."

Opettajat vastustavat ehdottomasti tuntekhyksen leikkaamista ja esittävät, että säästökoh-teita etsitään muualta. Esimerkkeinä säästökoh-teista he ovat esittäneet seuraavaa: kouluhallin-non kuluista eri portaissa, kokeilutoiminnan määrärahoja voidaan osittain karsia, kalusto- ja laitehankinnat, oppilaskerhot ym. erityistehtä-vät, oppilasmaksuja tulee tarkastella uudelleen kokonaisuutena. (Ed. Lahti-Nuuttila: Mitkä ed. Rätty hyväksyy?)

Lopuksi: Miksi ei kysytä vanhemmilta, kuin-ka moni on valmis maksamaan esimerkiksi 1 200 markkaa vuodessa lapsen koulunkäymisestä, niin ettei tuntekhyksiin puututtaisi?

Arvoisa puhemies! Näillä vaatimattomilla terveisillä kansanedustaja Rätty poistuu paikal-leen.

Ed. O. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoi-sa puhemies! Kun kansanedustaja Rätty harjoitti sisälukua meille opettajien yhteisesti lähettämäs-tä kirjeestä näyttelijäkoulutuksen suomalla var-muudella, niin meille varmaan kenellekään ei jäänyt epätietoisuutta siitä, mitä opettajat ajatte-levat tuntekhyksen pienentämisestä.

Kun täällä on useissa puheenvuoroissa väitet-ty, että Opettajain Ammattijärjestö ja opettajat yleisesti vastustavat tuntekhyksen leikkaamista siitä syystä, että se kohdistuisi heidän etujansa

vastaan elikkä kyseessä olisi ainoastaan heidän työpaikkojensa menetykset tai palkkausetujen vähenemiset tai vastaavat, niin tämä ed. Rädyn sisälukema kirje mielestäni erinomaisen selvästi osoittaa sen, että opettajat ovat ensisijaisesti huolissaan nimenomaan koululaisista, opetuk-sesta ja kasvatuksesta.

Ed. T ö r n q v i s t (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olisi mielenkiintoista tietää, mitä mieltä ed. Rätty itse on siitä, jos vanhemmat laitettaisiin maksamaan lukukausimaksua 1 200 markkaa lukukaudessa taikka vaikka vuodessa. Luulen, että sielläkin Enon perukoilla moni vanhempi miettisi kahdesti, mistä sen 1 200 markkaa lasta kohti saa lukukausimaksua. Minusta tuntuu, että tämä vaihtoehto ei ole kelvollinen.

Ed. A. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoi-sa puhemies! Ed. Rädyn hyvin esille tuoma opet-tajien ammattiyhdistyspiirien paperi, jossa on todella kirjattuna 14 eri kohtaa siitä, miten tuntekhyks vaarantaa koulun toimintaa, oli erit-täin hyvin ja mukavasti esille tuotu. Kiva, että näin kävi.

Kun on väitetty, että opettajat eivät halua omalta osuudeltaan osallistua laisinkaan näihin säästötalkoisiin, voimme hyvin todeta tästä sisä-luvusta kuultuna, että se ei pidä paikkaansa. On yritetty myöskin koulupuolelta etsiä näitä koh-teita.

Kun ministeri Uosukainen totesi omassa puheenvuorossaan, että aika ei riittänyt siihen, että koulut olisivat saaneet omalta osuudeltaan katsoa säästökoh-teita, niin ihmettelen, miksi moinen kiire.

Ed. A i t t o n i e m i: Rouva puhemies! SMP:n eduskuntaryhmällä ei ole sivistysvalio-kunnassa edustusta, ja käytän tämän puheen-vuoron lähinnä tuodakseni esille meidän näke-myksemme ja kantamme tässä asiassa mahdolli-sia äänestyksiä varten.

Kun kuuntelin Opettajain Ammattijärjestön edustajaa tänään, hänen selkeästä esityksestään huolimatta en ollut aivan vakuuttunut siitä, onko Opettajain Ammattijärjestöllä niin puhtaat jauhot pussissa aivan lasten suuntaan. Kyllä kai siinä on tietysti oman edun tavoittelua, niin kuin terveellä tavalla kuuluu ollakin.

Kuitenkin välittämättä siitä meidän näke-myksemme on se, että, kuten täällä monelta taholta on tuotu toistuvasti esille, ongelmat,

joista on kouluissa luokkakoon pienentämisen kautta päästy järjestyksenpidon, yksilöllisen opetuksen jne. osalta, tulevat merkittävästi muuttumaan, jos tämä laki nyt hyväksytään, joka täällä hallituksen esityksenä on.

Koska nuorisossa on kuitenkin tärkein pääoma yhteiskunnalle — ehkä tämä on vähän naiivisti sanottu, mutta sanottakoon se nyt kuitenkin — tähän suuntaan viimeiseksi pitäisi säästötoimia kohdistaa.

Tässä on myöskin eräs asia, joka varmasti tulee tapahtumaan: se että kyläkoulut suureksi osaksi tulevat häipymään. Tämäkin on eräs hankala ongelma nimenomaan maaseudun osalta.

Rouva puhemies! SMP:n eduskuntaryhmä ei tule hyväksymään missään vaiheessa lakiesitystä tämän tyypillisesti kuin se on hallituksen taholta esitetty, vaan olemme todennäköisesti opposition rintamassa vastustamassa tätä kaikissa muodoissa.

Ed. Su h o l a : Arvoisa puhemies! Pantakoon se sitten vaikka kirkasotsaisuuden tiliin, mutta keskustelussa minua kiusaa se, että sitä leimaa älyllinen epärehellisyys. Pääasia on vastustaa, ja kun halutaan vastustaa, aina löydetään siihen sopivat argumentit. Toisaalta vaaditaan hallinnon byrokratian purkua, jota me kaikki toivomme ja johon varmasti on aihetta, mutta minä lyön melkein vetoa, että jos esitys sisältäisi tällaisen kohdan, se synnyttäisi pillastuksen vyöryn, jota puolusteltaisiin sillä, että hyvänen aika, se merkitsee työntekijöiden vähenemistä, ihmisten joutumista työttömiksi, ja siitä saataisiin syy vastustaa tätä tapaa. Realiteetti kuitenkin on se — eläköön edunvalvonta, jonka nimiin minäkin vannon — että tilanne on johtanut siihen, että me olemme hinnoitelleet itsemme ulos eli todellista säästöä on saatavissa vain niin, että puututaan henkilöstömenoihin.

Minua surettaa se, että me haluamme nähdä tässäkin keskustelussa kaiken pahoin päin, vaikka minä luulen, että jos me kaikki ajattelemme vilpittömästi asiaa, niin peilin edessä me olemme jokseenkin samaa mieltä siitä, että koskemme tiukkaan paikkaan, koskemme väärään paikkaan, mutta toisella puolella olemme syvästi tietoisia siitä, että nyt ei ole olemassa paikkaa, johon ei voi koskea. Me haluamme nähdä kaiken pahoin päin, niin kuin nyt on nähty keskustelussa, että osastopäällikkö Sarjalan läsnäolo sivistysvaliokunnan kokouksessa oli hirvittävä virhe. Minä luulen, että jos hän ei olisi toisaalta siellä

ollut, sitten olisi syy ollut se, että me emme tiedä tästä riittävästi ja kukaan ei ole vastaamassa. (Ed. Laine: Se on valiokunnan asia!) — Aivan oikein, se on valiokunnan asia, ja täällä on jollakin tavalla nyt keskusteltu valiokunnan sisäisistä asioista, mikä on tavallaan sisäisen pyykin pesua, joka toisaalta sisältää vähän sellaista viestiä, että "äiti, ne kiusaavat meitä".

Kun nyt keskustellaan vain opetustoimen säästöä, syntyy se virheellinen käsitys, että nyt säästetään vain siitä ja rankimman jälkeen kosketaan kaikkiin arvokkaimpaan paikkaan, mutta syksy tulee osoittamaan, mikä se todellinen rankka paikka on.

Kun minä olen myös kentällä kulkenut avoimin silmin ja korvin ja kuullut hyvin erilaisia opettajia, vastustusperusteet ovat myös hyvin yksilöllisiä. Journalistina minä tiedän, että me voimme lähteä hakemaan tiettyä vastausta tai vastausta. Jos me lähdemme hakemaan tiettyä vastausta, me varmasti saamme sen. Jos me lähdemme hakemaan vastausta, se onkin jo vaikeampi paikka, niin kuin tämäkin keskustelu on osoittanut. Mikä on se todellinen vastaus? Niin paljon keskenään ristiriitaista tietoa tänäkin päivänä me olemme valiokunnassa asiantuntijoilta kuulleet.

Niin kuin aina, kun yksilöistä on kyse, myös vastustusargumentit ovat hyvin erilaisia. Se opettaja, joka jo nyt pitää esimerkiksi opetussuunnitelmaa vain viitteellisenä, sanoo tilanteessa, että ikävä juttu mutta tästä selvittää, mutta se, joka tarvitsee opetussuunnitelman tiukat raamit selviytyäkseen opetustilanteesta, on niiden joukossa, jotka nyt hakevat haulikkonsa, lataavat, ampuvat ja huutavat "ei".

Tyypillinen vastaus, jonka sain, kun kysyin eräältä yläasteen opettajalta, mitä 5 prosentin säästö teille merkitsee. Hän sanoi, että kaksi virkaa. Niin, mutta minä sanoin: Mitä se merkitsee lasten opetuksen kannalta, ryhmäkoon, valinnaisuuksien kannalta? Hän sanoi, että ei hän sitä tiedä. Niin kuin ed. Aittoniemi sanoi, välttämättä keskustelussa ei kukaan ole täysin puhtaan kaulan kanssa asialla ja ammattiyhdistyspolitiikan tekeminen on yksi ammattijärjestön tehtävä. Edunvalvonta on yksi tehtävä, ja se on sillä tavalla puolustettavissa. Mutta siksi argumentit, joilla sitten hurskaasti väitetään aiheutettavan hirvittäviä tuhoja, ovat minusta älyllistä epärehellisyyttä.

Pantakoon minun kirkasotsaisuuteni tiliin sekin, että minä yhä vielä uskon ihmisen kykyyn käyttää järkeään, jos kohta joskus tämänkin

keskustelun aikana alan epäillä, että se on ehtyvä luonnonvara. Kuitenkin minä uskon, että jos kunnille annetaan valtuudet ja mahdollisuudet soveltaa päätöstä, minä todellakin haluan vielä uskoa oikeudenmukaisuuden toteutumiseen.

Haluan myös muistuttaa siitä, miksi nyt yritetään pitää kiirettä. Yritetään pitää kiirettä siksi, että me tiedämme, että kunnissa on jo aloitettu säästötoimet, ja jos me nyt harrastamme taktista jarrutusta, me pahimmillamme aikaansaamme sen, että kahden vuoden väliaikaiseksi tarkoitettu laki käytännössä merkitseekin jopa neljän vuoden säästötoimenpiteitä.

OAJ:n paperissa argumentoidaan vastustusta sillä, että esitys on jo auttamattomasti myöhässä, jos ajatellaan ensi lukuvuoden toimenpiteitä. Minä taas tiedän sen, että kentällä ensi vuoden lukujärjestykset on varsin pitkälle tehty ja ne sisältävät juuri esitettävän tuntikehyksen mukaiset päätökset eli meillä on nyt mahdollisuus valita. (Oikealta: Ei pidä paikkaansa!) — On ainakin kuntia, joissa näin on tehty. (Oikealta: Mutta on 460 kuntaa!)

Joka tapauksessa me olemme sen ratkaisun edessä, teemmekö me ikävän päätöksen vai vielä ikävemmän eli kannammeko me vastuun päätöksenteosta vai sanommeko me, että emme me mutta kunnat. Kyse on vain ja ainoastaan vastuun ottamisesta, ja vastuun ottamista on myös petytyksen sietokyky, jota tässäkin koetellaan.

Ed. Lahti-Nuuttila (vastauspuheen-vuoro): Arvoisa puhemies! Koko eduskunta on yksimielinen siitä, että lakiesitys on huono ja väärä. Sen todisti taas kerran puheenvuorossaan myös hallituspuolueen edustaja.

Totean hänen puheenvuorostaan myös sen, että keskusta on nyt siirtynyt merkilliselle ja vaaralliselle uhkailupolitiikan tielle. Useat keskustan edustajat eivät ainoastaan tässä yhteydessä vaan monien muidenkin asioiden käsittelyn yhteydessä ovat uhkailleet, että odottakaapas, vielä pahempaa on tulossa. Eikö nyt demokratiiaan ja parlamentarismiin vähintään kuuluisi se, että keskustan edustajat nyt kertoisivat meille, mitä kaikkea pahaa vielä on tulossa?

Ymmärrän myös keskustan edustajien ammattiyhdistysliikevastaiset puheenvuorot nyt entistä paremmin. Niitähän ei leimaa ainoastaan SAK-vastaisuus. Niitä leimaa voimakkaasti myös OAJ-vastaisuus, ja mikä tietysti pahinta, niin lasten vastaisuus.

Meidän on syytä muistaa, mikä on tullut jo aiemmin esille, että hallitus kokonaisuudessaan

kohtelee todella kaltoin opetustointia. Opetustoimi pakotetaan säästämään olevasta, mutta muut ministeriöt näyttävät voivan säästää kasvusuunnitelmistaan.

Liikenneministeri Norrback: Arvoisa puhemies! Minä olen suurella mielenkiinnolla kuunnellut keskustelua ja olisin toivonut, että olisi tullut varteenotettavia säästövaihtoehtoja, jotka olisivat merkinneet yhtä paljon kuin puheena oleva esitys. Niitä ei ole tullut. Niitä on tullut jonkin verran, jotka olisivat ehkä käyttökelpoisia, mutta ei ole mahdollista saada niin paljon säästöjä aikaan (Ed. Lahti-Nuuttila: Ministeri ei seurannut tiedonantokeskustelua!) kuin tällä saadaan. Hyvä puoli, jos katsotaan talouden kannalta, on myös se, että kunnat säästävät myös omassa taloudessa. Tämä on syytä todeta.

Jos halutaan etsiä edellisestä hallituksesta tai muuten syntipukkeja tai virheratkaisuja, suurin virhe tehtiin silloin, kun ei ryhdytty säästämään riittävän varhaisessa vaiheessa. Viime syksynä, kun lisättiin menoja tämän vuoden budjettiin, olisi pitänyt säästää. Silloin olisimme voineet välttää tällaiset toimenpiteet, jotka ovat epämiellyttäviä mutta välttämättömiä, jos haluamme saada taloutemme kuntoon. Minä sanoisin, että jos nykyinen talouden kehityssuunta jatkuu, joudumme tekemään vielä vaikeampia päätöksiä kuin tämä.

Haluan myös korostaa, että kyseessä on kriisipäätös, ja se näkyy siinä, että se on määräaikainen. Se on voimassa kaksi vuotta, ja näin joudutaan tekemään, kun halutaan saneerata taloutta. Se on välttämättömyys.

On myös puhuttu edellisen hallituksen vastuusta siitä, mitä tämä hallitus päättää. Selvyyden vuoksi haluan korostaa, että esittelevä ministeri kantaa vastuun omista esityksistään ja koko hallitus sen jälkeen, kun ne ovat tulleet tänne. Ellei esittelevä ministeri halua kantaa vastuuta omasta esityksestään, silloin pitää tietenkin harkita, miten toimii ja missä toimii. Minä olen valmis kantamaan hallituksen jäsenenä vastuun tästä.

Mutta kun SDP myös haluaa kritisoida esitystä, haluan vain muistuttaa, että kun edellisessä hallituksessa rajoitettiin tämän vuoden budjetin menoja, silloin kaikki muut SDP:n läsnä olevat ministerit paitsi ministeri Kasurinen olivat sitä mieltä, että tämä oli järkevä päätös. Minusta ei ole huono asia, jos ollaan politiikassa myös johdonmukaisia. Se on sallittua, ja oletan, että

tällaiset keskustelut voidaan helpommin käydä, jos ollaan rehellisiä ja yritetään olla johdonmukaisia. Se, että vakanssi muuttuu, ei saa tietää siitä, että mielipidekin vaihtuu. Se ei ole minusta oikein rakentava lähtökohta ainakaan.

Minä myönnän, että tämä on epämiellyttävää, mutta tämä oli edellisen hallituksen ja on tämän hallituksen kanta, ja minä seison molempien takana. Edellisessä hallituksessa olin jyrkästi toista mieltä, mutta sitä mukaa kuin talouskehitys on tullut selvemmäksi, olen tullut vakuutuneeksi siitä, että muita keinoja ei juuri löydy. Minä oletan vain, että esittelevä ministeri myös seisoo oman esityksensä takana selvin sanoin, ettei myöskään siitä synny väärinkäsityksiä.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Suominen.

Ministeri Isohookana - Asunmaa: Arvoisa puhemies! Ed. Lahti-Nuuttilan puheenvuoro oli siinä määrin merkillinen, että hän käytti sanontaa, että keskusta on ryhtynyt uhkailemaan. Haluan todeta tämän puheenvuoron johdosta, että varmasti ei ole ryhdytty uhkailemaan, jos on todettu, mikä tilanne on. (Ed. Lahti-Nuuttila: Ei ministeri mutta edustajat!) — Minä uskon, että keskustasta ei kukaan oikeastaan ole ryhtynyt uhkailemaan.

Tilanne on aika karu, niin kuin ed. Lahti-Nuuttila tietää, jos nyt emme säästä. Aivan kuten ministeri Norrback äsken totesi, säästämisen olisi pitänyt aloittaa aikaisemmin. Jos emme nyt kään ymmärrä säästää, niin kyllä silloin, ed. Lahti-Nuuttila, me ajattemme erittäin vähän lapsiamme ja nuoriamme. Sillä jos emme nyt kään pane maan taloutta kuntoon, edessä on todella sellaiset tilanteet, jolloin meillä ei ole tarjota senkään vertaa koulutusta lapsillemme ja nuorillemme, kuin nyt väliaikaisesti on, kun säästämme.

Toivoisin, jos täällä yleensä ministeri toivoa voi, oppositiolta, että erityisesti sosialidemokraattinen puolue tuntisi sitä vastuuntuntoa, jota se on aina tuntenut aikaisemmin. Nimittäin tässä tilanteessa juuri vastuuntuntoa tarvittaisiin, rakentavaa yhteistyötä, jotta saamme korjatuksi ne virheet, jotka muutamien vuosien aikana on tehty. Eikä voi olla oikeata yhteiskunnallista asioitten hoitamista se, että ensin annetaan mennä maan talouden siihen kuntoon, mihin sen on tänään annettu mennä, ja sitten sanotaan

vielä, että mikään ei käy ratkaisuksi olemassa olevan tilanteen parantamiseksi.

Haluan muistuttaa myös sosialidemokraattista puoluetta ja kansanedustajia siitä, että edellinen hallitus teki helmikuun 16 päivä erittäin raskaita ensi vuoden tulo- ja menoarviota koskevia kehyspäätöksiä. Ne ovat olleet osin tässä pohjana. Eli nykyinen hallitus on väkisellä joutunut tekemään sellaisia ehdotuksia, jotka edellinen hallitus on pannut alulle. Tässä on myös sosialidemokraattinen puolue ollut mukana tekemässä näitä ratkaisuja. Ne olisi pitänyt tehdä vain paljon aikaisemmin, jotta nyt niin vaikeassa tilanteessa, ed. Lahti-Nuuttila, ei tänään oltaisi.

Ed. Turunen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Suhola puhui älyllisestä epärehellisyydestä. Älyllistä epärehellisyyttä meidän kaikkien osalta on se, jos me kiellämme sen, että julkinen hallinto on paisunut yli kukkaromme. Älyllistä epärehellisyyttä on myös se, että supistustoimet asetetaan tämän hallituksen kontolle. Edellinen hallitus on tehnyt päätöksen, edellinen valtiovarainministeri ja opetusministeri eivät ole aloittaneet tätä asiaa.

Ed. Suhola oli sitä mieltä, että kritiikki kohdistuu nyt opetustoimen säästöön. Se on varmasti totta. Mielestäni säästöistä keskustelemisen pitäisi tapahtua yhdessä, jotta voitaisiin nähdä laaja-alaisempi näkemys siitä, mitä pitää säästää julkisesta hallinnosta milläkin alalla niin, ettei voida sanoa, että nyt ei voidakaan tehdä tästä enää, kun se asia tulee myöhemmin.

Vastustan sitä, että säästötoimien vastustajien takana olisivat opettajat, jotka eivät osaa tehtäväänsä niin kuin ymmärsin ed. Suholan puheesta.

Ed. Astala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olisin odottanut ed. Suholalta kannisältöistä puhetta siitä, miten tärkeää koulutus ja sivistys ovat suomalaisuudelle ja Suomen tulevaisuudelle, niihin pitää aina panostaa. On kannattavaa panostaa niihin. Niistä säättäminen ei tuota mitään säästöä. Ministerillekin huomautan, että koulutuksesta ns. säästämisellä ei synny mitään säästöä.

Ed. Suholalla oli ilmeisesti huono päivä tänään. Minun odotuksiani hän ei ainakaan täyttänyt, ei missään määrässä. Hän puhui jotain sellaista, että kukaan ei ole puhtaan kaulan kanssa liikkeellä. Mitä mahtoi tarkoittaa? Jokainen, joka haluaa puolustaa suomalaista koulutusta ja sivistystä ja tehdä vain sitä vilpittömästi ja aidosti, on liikkeellä puhtaan kaulan kanssa.

Mutta tein sen huomion, että ed. Suholalla oli syvällisenä ajattelijana melkoista ristiriitaa tekojen ja sanojen välillä. Se on myös aika merkittävä asia eduskunnassa. Sanojen ja tekojen pitäisi olla sopusoinnussa. Edelleen hän puhui älyllisestä epärehellisyydestä, en tiedä, mitä hän tarkoitti. Sitäkö, että ne jotka sanovat puolustavansa myös opettajia ja arvostavansa erikoisesti opettajien työtä, haluavatkin nyt tehdä tyhjäksi opettajien arvokkaan työn ja pikemminkin arvostella opettajia?

Ed. A. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Suhola totesi, että kunnissa on jo aloitettu säästötoimet. Kyllä se pitää todella paikkansa. 2 prosenttia on jo kunnissa säästetty ensi vuotta varten, ja se todella tuntuu ja näkyy koulun opetustyössä. Toivon, että ed. Suhola käy tutkimassa ja tarkastelemassa, mitä koulun puolella tapahtuu. 5 prosenttia lisää tuntuu todella varmasti vielä entistä enemmän.

Ensi vuoden lukujärjestykset on varmasti jo pitkälle tehty, mutta ei suinkaan supistuspäätösten mukaan, vaan vallitsevien olosuhteiden mukaan siten, kuin on ajateltu niitä todellakin tehtäväksi.

Aivan oikein ed. Lahti-Nuuttila totesi, että koulupuolella on se ongelmallinen tilanne, että meidän on nyt säästettävä olemassa olevasta, ei tulevista suunnitelmista, niin kuin kaikkialla muualla tehdään, ja tämä on se kaikkein suurin epäkohta, minkä varmastikin koulupuolen ihmiset kokevat.

Ministeri Norrback totesi, että vaikeampia päätöksiä ollaan tekemässä. Haluaisin vähän kysellä: Olisi kauhean kiva tietää, mitä ne vaikeimmat päätökset ovat, joita ilmeisesti on jo kuitenkin suunniteltu? Olisi oikein hyvä ennen päätöksentekoa tietää nämä pelottelusuunnitelmat myös.

Ed. O. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Myös minä ihmettelin ed. Suholan puheenvuoroa suunnattomasti. Hän syytti oppositiota älyllisestä epärehellisyydestä, edellytti meiltä pettymyksen sietokykyä. Ihmettelen, miltä osin. Aikooko ed. Suhola tukkia opposition suun? Eikö meillä ole oikeus puhua meidän mielestämme tärkeästä asiasta? Meidän mielestämme kysymys ei ole pienistä eturistiriidoista. Ed. Suhola totesi kuitenkin itse uskovansa järjen voittoon ja oikeudenmukaisuuteen. On hyvä, jos hänellä tämä lapsenuskon näistä päätöksistä huolimatta edelleenkin säilyy.

Erityisesti tunnen sympatiaa ministeri Uusukaista kohtaan, joka minusta rehellisesti ja vilpittömästi totesi, että hän joutuu täällä tänään toimimaan kuin haavoittunut leijona, puolustamaan esityksiä, jotka hallituksessa on muitten taholta asetettu. Hänhän totesi, että kehys on asetettu ulkopuolelta. Kehys on asetettu miesministereiden taholta, jotka valitettavasti eivät enää ole paikalla, kun ministeri Norrbackkin jo poistui. Näyttääkin valitettavasti siltä, että hallituksessa istuvat naisministerit, jotka mielestäni ovat sisäistäneet erittäin hyvin hallinnonalansa kehittämistarpeet ja -toiveet, jäävät nyt voiko sanoa mieskollegojensa ylikävelemiksi, kuin heillä tetaan kaikki likainen työ hallinnonaloilla.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kyllä pitää paikkansa, minkä ed. Suhola ilmoitti, että koulut ovat jo aloittaneet suunnitelmansa ensi lukukautta varten 5 prosentin supistusten pohjalta. (Eduskunnasta: Ohjeet ovat menneet jo!) — Kyllä ne ovat aloittaneet ja esimerkiksi Oulussa olisivat oikein tyytyväisiä, kun tämä lakiesitys kaatua rojahtaisi eikä näitä suunnitelmia tarvitsisi panna täytäntöön. Näin asiat ovat joka tapauksessa Oulussa.

Toinen asia: Olen kuunnellut tätä keskustelua älyllisestä epärehellisyydestä, sanojen ja tekojen johdonmukaisuudesta tai epäjohdonmukaisuudesta. Ed. Astala on aivan oikeassa. Kyllä hän varmasti on koko ajan viime vaalikaudellakin ollut samaa mieltä kuin nytkin, mutta eivät taatusti kaikki täällä olevat sosialidemokraattiset edustajat. Kuten sanoin aikaisemmassa puheenvuorossani, en ole pitkään aikaan tavannut yhtä epäjohdonmukaista, yhtä poliittisesti tarkoituksenmukaista toimintaa kuin tällä hetkellä tässä asiassa käydään. Eli kysymys on siitä, minkä toin esille jo tiedonantokeskustelussa, että on puolueita, jotka — ainakin oppositiossa — haluavat vain ajaa tiettyä edunvalvontatyötä. Ja näin tosiaankin tapahtuu. Halutaan osoittaa, että Suomea ei voida hallita ilman SDP:tä. Siksi syödään oppositiossa kaikki ne sanat ja teot, mitä hallituksessa aikanaan päätettiin ja sanottiin.

Ed. R ä t y (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ministeri Isohookana-Asunmaalle sanoisin, että ihmettelen, että maamme talouselämä on todella niin tiukalla, että opetustoimesta ryhdytään leikkaamaan näin rajulla tavalla. Hallituksella on varaa satsata toisaalta rahaa jopa 300 miljoonaa markkaa tutkimukseen ava-

ruudessa. Puolustusmenoista voitaisiin leikata huomattavasti reilummin. On muita hallinnonaloja, joista voitaisiin leikata ja jättää todella opetustoimi rauhaan.

Vielä pyytäisin ministeri Uosukaiselta, joka on joutunut todella vaikean ja vaativan tehtävän eteen muiden ministereiden joukossa, ja olette täysin voimaton, kuten on tullut hyvin usein esille, vielä pyydän, että hallitus miettisi leikkauksia muilta hallinnonaloilta ja jättäisi opetus-toimen rauhaan, koska tämä on se perustavaa laatua oleva virhe, minkä hallitus tekee. Siinä on meidän tulevaisuutemme ja toivomme. Jos voitte ministerinä vaikuttaa, tehkää vielä uusi ehdotus hallitukselle, että ei tarvitsisi lähteä tälle tielle.

Ed. Lahti-Nuuttila (vastauspuheen-vuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Isohookana-Asunmaan kovasanaisen puheenvuoroon kohteliaimmin vastaan näin: Rehellisesti työtään tekevä hallitus ei pakene omaa vastuutaan toisten tekojen taakse sillä tavalla kuin ministeri teki. Me odotimme vallan toisenlaista vaihtoehtoa ajatellen siitä, mitä keskustan edustajat tekivät edellisessä eduskunnassa. Ministeri ajoi vanhaa uraa analyysissään syistä kansantalouden ja valtiontalouden tilaan. Siitä on jo pääministeri Esko Ahokin luopunut.

Sosialidemokraatit suhtautuvat tähän tilanteeseen vastuullisesti. Muistutan, että talouspoliittisessa tiedonantokeskustelussa sosialidemokraatit esittivät jopa kymmenen yksityiskohtaista ohjelmaa talouden tervehdyttämiseksi ja säästämiseksi. Nyt pääministeri Aho on jo halunnut keskustella sosialidemokraattien kanssa, miten tästä voitaisiin yhdessä mennä eteenpäin. Yhteisvastuullisuuden kulttuurista henkeä, ministeri Isohookana-Asunmaa, teillekin!

Opetusministeri Uosukainen: Herra puhemies! Ymmärsin, että ministeri Isohookana-Asunmaa nimenomaan pyrki vetoamaan ja luomaan yhteishenkeä.

Mutta halusin vastata ed. Rädyn puheenvuoroon. Haluan ihan yksin ja me yhdessä haluamme kantaa vastuamme omalta sektoriltamme. Jos esimerkiksi olisin itse keksinyt vaihtoehtoja, niin olisin kyllä esittänyt ne tässä omalla sektorillani. Mutta tämän keinovalikoiman mukaan nyt oli edettävä, kun kehys oli tämä.

Haluan sanoa sen, että muilla hallinnonaloilla on omat säästömääräyksensä. Se, että tässä olemme nyt näin yksin, minua vähän nolottaa. Ei tässä mitään myötätuntoa kerjätä, ed. Astala.

Olemme niin yksin, koska tämä kohta on laintakainen ja koulun toiminta alkaa elokuussa. Siksi tämä asia on näin yksin täällä. Syksyllä tulevat kaikki muut. Ne ovat vielä budjettisalaisuuden piirissä, niistä ei voi oikein puhuaakaan. Myös omalta sektoriltamme on vielä tuleva ehdotuksia, jotka ovat muita kuin kouluun liittyviä. Tämä selittää yksinoloa tässä. Kyllä ne muut tulevat perässä, että ropisevat.

Ed. Kalliomäki: Puhemies! Ed. Ukkolan epäjohtonumukaisuus, jutustelu, jätti vielä ilmaan johtonumukaisen kysymyksen: Mitä mieltä hän itse on asiasta? Se kyllä selvisi oikein hyvin, että hän ei pidä sosialidemokraateista. Itse asiassa vähemmälläkin se on jo tämän lyhyen eduskuntakauden aikana käynyt selväksi, mutta en täs tuntekheysasia?

Ministeri Isohookana-Asunmaan, ed. Suholan ja eräiden muiden sydämeenikäyvistä vetoumuksista huolimatta uskallan olla edelleen sitä mieltä, että hallituksen esitys ei vain ole hyvä, oikea; se toimii väärällä tavalla suomalaista yhteiskuntaa kohtaan laajemminkin kuin pelkkää koulutusta ja sivistystointia ajatellen.

Oikeastaan tulin puhujakorokkeelle sen vuoksi, että kuulin ministeri Uosukaisen yhden puheenvuoron; hän on käyttänyt täällä useampia. Se poikkesi omalla mukavalla tavallaan siitä normaalista ministeripuheen kaavasta, joka noudattaa kolmea käskyä tai Ruokolan testamenttia, jonka jotkut täällä varmasti muistavat ja joka kuuluu: älä selitä, älä valita, älä tunnusta. Ministeri teki näitä kaikkia kolmea asiaa, ja se on ihan kunnioitettavaa. Pari kolme kohtaa hänen puheenvuorostaan ansaitsee näiltäkin osin oman kritiikkini.

Ministeri totesi neuvotteluista, joita lain valmistelussa on käyty, että lähtötasot olivat hyvin vaikeita. Leikkausprosentit tavoitteellisesti ilmeisesti valtiovarainministeriön taholta liikkuiivat jopa 15 prosentin luokassa. Minusta kyllä tuntuu, että ministeri on saattanut mennä pikkuisen halpaan. Tämä on varsin normaalia valtiovarainministeriön vanhan kaartin virkamiesten taktiikkaa. Kun esitetään oikein poskettomat lähtötasot neuvotteluille, niin vastapuoli saattaa kokea voitonriemua lopputavoitteesta, joka toimii erittäin huonosti. Näin epäilen tässä käyneen. 15 prosentin leikkaus tuntikehyksessä merkitsisi mm. sitä, että erittäin monet, lukemattomat opettajat joutuisivat sen kohtalon eteen, että heidän opetusvelvollisuutensa, tuntimääränsä, ei täytyisi. Tietenkin kaikki muut seuraa-

mukset olisivat olleet sellaisia, että joka tapauksessa tämä on täysin epärationaalinen neuvottelulähtökohta, se olisi pitänyt toki huomata, ehkä näin kävikin.

Ymmärsin, että ministeri Uosukainen oman analyysinsäkin mukaan hävisi kehystaistelun ja sen mukana oikeastaan kaiken. Ehkä ei kuitenkaan kaikkea, ei ainakaan olisi pitänyt siinä vaiheessa hävitä, vaikka tietysti on hyvä tiedostaa, että kehystaistelu oli se perustaistelu ja siinä olisi paremmin pitänyt pärjätä. Mutta aika paljon siinä tietysti meni.

Ministeri totesi myös jotenkin siihen tyyliin, että henkinen kasvu ei riipu yksin rahasta. Näinhän tietenkin on, se on täysin selvää. Mutta henkinen kasvu koulun osalta riippuu koulutuksen ja kasvatuksen sisällöistä, ennen kaikkea siitä, miten lapset ja nuoret, näihin sisältöihin pääsevät itse mukaan, miten heitä niihin valmennetaan. Se merkitsee vain sitä, että koulu tarvitsee resurssinsa. Ellei resursseja anneta, on koulu ennen pitkää väärä vaihtoehto kasvatukselle ja koulutukselle.

En minä sano, että nyt ihan niin synkässä tilanteessa ollaan, mutta siihen suuntaan ei pitäisi edetä. Eikä ministeri Uosukaisella tässä ole yksin vastuu, vaikka hän on sektoriministeri. Koko hallitus kantaa tästä hyvin ikävästä esityksestä vastuun. Kyllä suomalaisen koulutuspolitiikan eräs tärkeä lähtökohta on mielestäni aina ollut se, että koulutus tarvitsee taloudelliset resurssinsa, ennen kuin se kykenee toimimaan sillä tavalla kuin olemme sen halunneet toimivan ja varmasti tulevaisuudessa myös haluamme.

Tässä puututaan taloudellisiin resursseihin hyvin kovalla kädellä. Säästön perusperiaatteen pitäisi ilman muuta olla laajemminkin kuin koulutuspolitiikkaa ajatellen se, että tulevaisuudesta ei säästetä, ei leikata sellaisesta asiasta, joka varmuudella toisi myönteisiä tuloksia tulevaisuudessa. Säästettäköön aineellisista resursseista ennemminkin. Sen kai kaikki voimme myöntää, ennemmin niistä kuin inhimillisistä resursseista.

Tuntikehys järjestelmänä on ollut mielestäni hyvä ja moderni uudistus, joka on varsin uusi uudistus, jota ministeri Uosukainen itse on sivistysvaliokunnassa ollut meidän muiden mukana rakentamassa. Se on toiminut siihen suuntaan, johon koulua pitäisi huomattavasti vauhdikkaammin ja tehokkaammin kehittää, eli koululle itselleen annetaan päättävältä omista asioistaan, luotetaan siihen viisauteen, joka kouluissa opettajissa ja myös oppilaissa asuu. Tätä uutta

linjausta ollaan tässä minusta kohtuuttomasti murtamassa. Nyt leikataan koulutusta ja sivistystointa parhaasta päästä.

Sosialidemokraatit aikovat toimia kaikin voimin niin, että tämä laki ei tule voimaan ainakaan siinä aikataulussa kuin hallitus on ajatellut. Yritämme saada sen lepäämäänjättämismenetelystä käyttäen siirrettyä niin hamaan tulevaisuuteen, että vielä on mahdollisuuksia hallituksellakin uudenlaiseen harkintaan. Tästä tavoitteesta emme tingi.

Joka tapauksessa vaikka se onnistuisikin, niin ei kauhean hyvältä näytä, kun valtakunnan hallitukset laman varjolla, sinänsä aika vankan syyn varjolla, mutta kuitenkin suorittavat leikkauksia kohteissa, jotka kostahtavat hyvin vaikealla tavalla suomalaiselle yhteiskunnalle tulevaisuudessa.

Opetusministeri U o s u k a i n e n : Herra puhemies! Nyt haluan heti oikaista tässä asiassa olleen väärinkäsityksen. Kun puhuin prosentista 10 ja 15 — kyllä koin voitoksi saadessani ne 5 ja 10 prosenttiin — kyseessä ei ollut suinkaan valtiovarainministeriön tai -ministerin vaatimustaso, vaan kyseessä oli aikaisemman kehityksen johdosta opetusministeriössä ja jo ymmärtääkseni mm. OAJ:n kanssa ja muissa keskusteluissa esillä olleet luvut. (Ed. Kalliomäki: Sitä pahempaa!) Ne olivat talon sisällä jo. Haluan vain sanoa, että tämä oli sellainen historiallinen perintö, mistä lähdettiin liikkeelle, ja sitä lähdettiin heti korjaamaan niin pian kuin päästiin. Tämä tiedoksi siitä.

Toisaalta kyllä sisällötkään eivät riipu vain rahasta. Koulun ja koulutuksen on mahdollista myös kehittyä. Olen sentään kouluttanut ja opettanut kaikkien asteitten opettajia ja 11 vuodesta ylöspäin eri-ikäisiä oppilaita ja olen saattanut myös paljon paljon kiertää ja kulkea erilaisissa kouluissa ja muualla. Kyllä olosuhteet ovat hyvinkin vaihtelevat. Mutta sanon suoraan, että siinä ratkaisee myös muu kuin raha.

Minä annan arvoa sille, ed. Kalliomäki, että te koko ajan sanoitte myös, niin kuin itsekin sanoin, että tämä ei riipu vain rahasta, niin ettei yleisty. Kyllä edellytykset on luotava. Mutta minä myös pyrin esittämään, että nytkin tässäkin tilanteessa, joka on vaikea, tuo kahden lukuvuoden mittainen väliaika olisi sellainen, jolloin voitaisiin karsia kenties esimerkiksi paisunutta hallintokoneistoa ja muita toimintoja, jotka eivät ole niin olennaisia. Silloin ei voi sanoa, että tämä on sen laatuinen pudotus, joka murtaa

tulevaisuuden jne. Minusta tässä ei toimita nyt laman varjolla siinä mielessä, että meillä todella minun mielestäni tasavallassa on hyvin vaikea taloudellinen tilanne, joka vaatii kaikkia toimia. Siksi tässä ollaan.

Ed. N i k u l a : Herra puhemies! Haluaisin kiinnittää huomiota tämän varsin ikävän ehdotuksen yhteen ilkeimmistä yksityiskohdista. Se ei ole kovin suuri kokonaisuuteen nähden, mutta sillä saattaa olla hyvin tärkeä periaatteellinen merkitys vastaisuudessaakin erilaisia säästölakeja käsiteltäessä.

Esityksessä ehdotetaan, että iltalukioiden ja lukioiden iltalinjojen oppilaiden saama oikeus maksuttomaan kouluateriaan poistetaan. Tämä oikeus maksuttomaan kouluateriaan liittyy ymmärtääkseni hyvin kiinnostavalla, uudella tavalla esiin tulleeseen käsitteeseen sosiaalisesta varallisuudesta, joka on yksi näiden säästölakien ehkä avainkäsite. Sosiaalisella varallisuudella tarkoitetaan erilaisia yhteiskunnan antamia palveluksia, jotka ovat nimenomaan tiettyjen väestöryhmien henkilökohtaisia oikeuksia. Tässä tapauksessa kysymys on, niin kuin sanoin, lukion iltalinjojen ja iltalukioiden oppilaiden oikeudesta ilmaiseen kouluateriaan.

Kysymys kuuluu: Kuuluuko tämä sosiaalinen varallisuus perustuslaissa suojattuun omaisuuteen? Me tiedämme, että perustuslain kirjain omaisuuden suojasta on hyvin konkreettinen, mutta sitä on laajennettu tulkinnalla erilaisiin sopimuksiin perustuviin oikeuksiin, ns. saavutettuihin oikeuksiin. En halua ottaa kantaa puoleen enkä toiseen, koska tämä on aika uusi asia ja on aika hyvä pohtia sitä eri tahoilta, mutta tässä kysymyksessä ensimmäisen kerran törmäämme konkreettisesti lainsäädäntöasiassa kysymykseen sosiaalisesta varallisuudesta, kouluateriainnista oppilaille laissa säädettyä henkilökohtaisena oikeutena. Eivätkö ne ole tällaista varallisuutta, jota meidän perustuslakimme omaisuusdenuojo suojelee?

Kun asian käsittely valiokunnassa on kesken, toivoisin, vaikka paikalla on valiokunnan puheenjohtajistosta vain varapuheenjohtaja, että tähän asiaan pystyttäisiin kiinnittämään huomiota. Tämä saattaa olla kiinnostava myös Euroopan neuvoston ihmisoikeusjärjestelmän kannalta. Tietysti saattaa kuulostaa turhan juhlalliselta puhua Euroopan neuvoston ihmisoikeuksista silloin, kun kysymys on kouluaterioista, mutta ihmisoikeudet ovat juuri pienten ihmisten pienten oikeuksien turva. Euroopan neuvos-

ton näiden juhlallisten sopimusten tulkinta on niin sanotusti evolutiivista. Neuvosto ei hyväksy taka-askelia. Se lähtee aina siitä, että kehitetään vain parempaan suuntaan, kun on annettu tiettyjä ns. subjektiivisia oikeuksia. Voi olla, että Euroopan neuvostolle kelpaa tällainen taloudellinen hätätila selitykseksi, mutta se ei kelpaa Suomen hallitusmuodolle minun ymmärtääkseni. Näin ollen toivoisin, että valiokunnassa pohdittaisiin, mitä tämä merkitsee sääätämisyjärjestuksen kannalta.

Tietysti yksinkertaisin tapa olisi poistaa edes tuo ikävä kouluruokaan kajoaminen. Esityksen perustelujen mukaan se merkitsee valtiolle noin 25 miljoonan markan säästöä. Palautan mieleen aikaisemman valtiovarainministerin Esko Rekolan neuvon, että silloin kun puhutaan miljardi-luokan säästöstä, ei kymmeniin miljooniin kannattaisi kiinnittää huomiota, koska sellaiset säästöt saadaan aina nollien pyöristyksestä aikaan.

Ed. H a s s i : Herra puhemies! Totean pari ajatusta, jotka ovat nousseet mieleeni sen keskustelun aikana, mitä tuntikehysten supistuksesta on käyty sekä hallituksen talouspoliittisen tiedonannon yhteydessä että tänään, kun eri tiloissa, täällä salissa ja muualla tässä talossa, olen tätä keskustelua kuunnellut.

En mahda sille mitään, että mielessäni niitä säästösummia, joita tuntikehysleikkauksella ja itse asiassa koko säästöpaketilla tavoitellaan, koko ajan vertaan eräisiin muiden alojen summiin, jotka löytyvät valtion tämän vuoden budjetista ja lisäbudjettiesityksestä. Nimittäin tämä koko 4 miljardin säästötavoite on vähän pienempi kuin tälle vuodelle varsinaisessa budjetissa budjetoitu maatalouden vientituki, ja sitten se summa, mihin tähdätään tuntikehysten supistuksella, on samaa suuruusluokkaa kuin tämän vuoden lisäbudjettiesityksessä maatalouden hintatuki- ja vientitukilisäyksesitykset, jotka ovat yhteensä noin 800 miljoonaa markkaa.

En voi estää mieleeni nousemasta sellaista ajatusta, että yksi syy siihen, että opetustoimi on nyt tällä tavalla noussut säästötoimien kohteeksi, on se, että opetustoimeen ei liity taloudellisia voimakkeuksia, taloudellisia intressipiirejä, muuta kuin ne henkilöt, jotka työskentelevät opetustoimen piirissä, opettajat ja muut koulujen ja muiden oppilaitosten työntekijät. Ei ole olemassa esimerkiksi jotain opetustoimen Valiota tai opetustoimen Hankkijaa, joka hyötyisi nykyisestä systeemistä, joka löisi kulussien takana nyrkkiä pöytään ja jolla olisi tiettyjä neuvot-

teluvaltteja, joita ei välttämättä tässä salissa esimerkiksi tuoda esiin.

Opetustoimen alalta tällaisia bisnesintressipiirejään ei löydy oikeastaan muuta kuin kirjan-kustantamot. Siihen liittyen olisinkin hyvin kiinnostunut tietämään siitä, onko ollut esillä esimerkiksi se, minkälaisia säästöjä voitaisiin saavuttaa, jos kouluissa vaikka väliaikaisestikin huomattavasti tehostettaisiin kirjojen kierrätystä. Mitä tapahtuisi, jos esimerkiksi jokainen oppikirja peruskoulussa ja lukiossa käytettäisiin vähintään kahteen kertaan?

Minä jatkan edelleen vertailua. Nythän siis tuntikehyssupistus edellyttää lainmuutosta. Minun täytyy sanoa, että ihmettelen, miksi voisi olla vaikeampaa muuttaa esimerkiksi maataloustulolakia sillä tapaa, että esimerkiksi niistä 800 miljoonasta markasta, jotka lisäbudjetissa tälle vuodelle esitetään lisäystä hintatukeen ja vientitukeen, voitaisiin karsia.

Sitten toinen kysymys. Nyt on selvä, että se työntekijäryhmä, joka kaikkein eniten kärsii tuntikehysten supistuksesta, on tuntiopettajat. Mielestäni on moraalisesti jonkin verran kyseenalaista, että pidetään tavallaan itsestäänselvyytenä, että supistuksista pannaan ensimmäisenä kärsimään ne, joille tämän tekeminen on teknisesti helpointa. Teknisestihän on huomattavasti vaikeampaa kajota esimerkiksi lääninhallitusten kouluosastojen henkilökuntaan. Monissa keskusteluissa, joissa itse esimerkiksi olen ollut mukana, monelta taholta on asetettu kyseenalaiseksi se, onko lääninhallitusten kouluosastojen toiminta ainakaan nykyisessä laajuudessaan tarpeellista. Tiedän, että se on teknisesti vaikeampaa ja vaatii pitemmän ajan kajota lääninhallitusten kouluosastojen asemaan. Mutta pidän moraalisesti kyseenalaisena sitä, että pidetään itsestäänselvyytenä, että supistukset kohdistuvat sinne, missä se on teknisesti helpointa toteuttaa.

Ihan henkilökohtaisena mielipiteenäni sanoisin, että esimerkiksi kahden viikon pakkoloma kouluissa vahingoittaisi mielestäni opetusta paljon vähemmän kuin ryhmien yhdistäminen, ryhmien suurentaminen ja erilaisten kielivalintaynnä muiden vaihtoehtojen poistaminen useiksi vuosiksi, vaikkakin tämä olisi sellainen toimenpide, joka kohdistuisi myös niihin työntekijöihin, joilla on vakituinen virka, ja tällaisiin toimenpiteisiinhan meillä Suomessa ei ole totuttu.

Ed. Ukkola: Arvoisa herra puhemies! Vaikka ed. Kalliomäki on lähtenyt pois, aion siitä huolimatta vastata hänen esittämänsä ky-

symykseen siitä, mikä on ed. Ukkolan, liberaalisen kansanpuolueen eduskuntaryhmän, kannanotto supistusasiassa. Jos ed. Kalliomäki, toiseksi suurimman eduskuntaryhmän puheenjohtaja, olisi vaivautunut kuuntelemaan talouspoliittisessa tiedonannossa liberaalisen kansanpuolueen ryhmäpuheenvuoroa, niin tätä kysymystä ei olisi tarvinnut tehdä.

Siinä puheenvuorossa toin selkeästi ilmi sen, että nyt on säästetty väärästä päästä ja juustohöyläsäästämistapa on väärä. Samassa puheenvuorossa esitin jopa vaihtoehtoisen ratkaisumallin, jolla tuntikehysjärjestelmään puuttuminen olisi vältetty. Puheenvuorossa esitin, että niin valtion kuin kuntienkin palkolliset kansanedustajista ja ministereistä lähtien olisivat vuosilomalla yhden viikon ilman palkkaa, ja kysyin, olisiko tämä mahdollinen vaihtoehto, kävisikö tämä hallitukselle, jotta ei tarvitsisi puuttua tuntikehykseen.

Tähän iltaan asti kuunneltuani opettajia olin ajatellut äänestää lakiesitystä vastaan, mutta kun kuuntelin sitä suoraan sanoen epärehellistä keskustelua, mitä SDP:n taholta käytiin, olen tullut aivan toisiin tuloksiin. En niinkään sen takia, vaan sen, mitä ministeri Uosukainen omassa puheenvuorossaan toi ilmi: Hallitus tulee antamaan syksyllä säännökset resurssien, voimavarojen, kohdentamisesta niin, että tuntikehyssupistamiseen voitaisiin käyttää myös kerhotunteja, tukiopetustunteja ja muita koulun oheistunteja, jotka tällä hetkellä myös maksavat. Jos hallitus ja opetusministeriö pettävät lupauksen, minkä tänä iltana antoivat, ne sitten pettävät, ja seuraavan kerran olen siinä mielessä tarkempi.

En aio kuitenkaan äänestää hallituksen puolesta eli äänestän "tyhjää", mutta tämä ilta osoitti sen, että minä en ainakaan tue opposition esitystä.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! On joskus erinomaisen vaikeaa seurata ed. Ukkolan sanailua täällä isossa salissa. Hän aloitti puheenvuoronsa viittaamalla siihen, että jos ed. Kalliomäki olisi seurannut sitä puheenvuoroa, jonka hän piti talouspoliittisessa keskustelussa, niin asia olisi kirkastunut. Hän todella esitti silloin varauksen, ja se oli tuntikehysvaraus. Sen jälkeen hän muutama puheenvuoro myöhemmin peruutti sen osittain ja perusti sen siihen, että kuultuani tämän keskustelun, joudun nyt peruuttamaan sen puheenvuoron.

Nyt hän ensiksi ilmoitti, että hän on ensiksi

puolesta, sitten vastaan ja lopuksi äänestää "tyhjää". Liberalismi on kai nykyaikana juuri tällaista.

Ed. Pykäläinen: Arvoisa puhemies! Nyt on kysymys mielestäni lapsista ja heidän tulevaisuudestaan eikä sen enempää demareiden kuin keskustan, kokoomuksen, liberaalien, vihreitten tai SMP:nkään rehellisyydestä tai epärehellisyydestä. Tämä on samanlainen asia kuin moni muukin tässä salissa käyty tai tuleva keskustelu: Tuntuu siltä, että painaa enemmän se, kuka asian esittää kuin mitä itse asia on. Toivoisinkin, että pysytään asiassa ja mietitään tuntikehyksen leikkaamisen hyviä ja huonoja puolia ja keskustellaan asiasta eikä koko aika syytetä toisiamme puoluekantaan tai johonkin muuhun asiaan nähden.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sivistysvaliokuntaan.

5) Hallituksen esitys n:o 35 laiksi Turun Asennuspajan osakeyhtiöksi muuttamisesta aiheutuvista toimenpiteistä

Valiokuntaan lähettäminen

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Laine: Herra puhemies! Hallituksen esitys Turun Asennuspajan osakeyhtiöksi muuttamisesta antaa aiheen muutamaaan kriittissävyiseen huomautukseen.

Tämän esityksen päätarkoitus päätellen siitä, mitä perusteluissa ja 1 §:n 2 momentissa on lausuttu, on kysymys Asennuspajan yksityistämisestä. Nimittäin 1 §:n 2 momentissa sanotaan, että valtioneuvostolla on oikeus myydä osin tai kokonaan yhtiön osakekanta. Tätä tarkoitusta varten ehdotetaan Asennuspajan muuttamista osakeyhtiöksi. Mielestäni jos muutoksiin lähdetään, oikeampi tie olisi muodostaa Asennuspajasta valtion liikelaitoslain mukainen liikelaitos.

Lehdistössä on viime päivinä ollut tietoja siitä, että Tele olisi käynnistämässä sähkötyöurakoinnin. Jos tällainen toimenpide on tapahtumassa, tulee kysyneeksi, mitä järkeä olisi siinä, että valtio itse lopettaisi Asennuspajan. Samaan

aikaan Tele perustaisi vastaavan urakointifirman tai yhtiön tai laitoksen, vai onko kenties kysymys siitä, että tämä osakeyhtiö myytäisiin Telelle. Tämän esitän kysymyksenä siinä toivossa, että valtiovarainvaliokunta, joka asiaa käsittelee, selvittäisi tämän kysymyksen.

Hallituksen esityksen perusteluissa puhutaan henkilöstön etujen säilyttämisestä ja kerrotaan mm., että henkilöstö säilyttää työsuhteensa. Kuitenkin perusteluissa on sellaisia kohtia, jotka jättävät epäselväksi, miten henkilöstön oikeudet uudessa järjestelyssä, niin osakeyhtiömuotoisessa kuin kenties yksityisessä laitoksessa, tultaisiin turvaamaan. Erityisesti minua kiinnostaa hallituksen esityksen perustelujen kohta, jossa puhutaan henkilöstöstä näin: "Tarkoituksena on, että Turun Asennuspajan palveluksessa luovutuspäivänä oleva henkilöstö siirtyy osakeyhtiön palvelukseen ns. vanhoina työntekijöinä osakeyhtiössä sovellettavin työsopimusehdoin." Siis: "osakeyhtiössä sovellettavin työsopimusehdoin". Toivoisin, että valtiovarainvaliokunta selvittää, onko tämä lain mukaista, tapahtuuko tässä vastoin työsopimuslakia. Minä en väitä mitään, mutta pyydän, että tämä selvitetään. Itse epäilen tavoiteltavan tilannetta, joka on työsopimuslain kirjaimen ja hengen vastaista.

Jatkossa vielä sanotaan: "Valtio vastaisi henkilöstön eläketurvasta luovutuspäivään saakka. Osakeyhtiö vastaisi siitä liiketoiminnan aloituspäivästä lukien normaalilla TELin perusehtojen mukaisella eläkevakuutuksella." Minä en tiedä, mutta pyydän valiokuntaa selvittämään, mikä tämän eläkevakuutuksen suhde on henkilöstön tämänhetkisiin eläkeoikeuksiin.

Näillä saatesanoilla, herra puhemies, toivon valiokunnan kiinnittävän huomiota näkököhtiin, jotka puheenvuorossani olen maininnut.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

Lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

maa- ja metsätalousvaliokuntaan

6) Hallituksen esitys n:o 36 laiksi raakapuun mittausta- ja valvontatoimesta vientikaupassa annettun lain kumoamisesta

sosiaali- ja terveysvaliokuntaan

7) Hallituksen esitys n:o 37 laiksi hierojan toimesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta

8) Hallituksen esitys n:o 38 laiksi mielenterveyslain muuttamisesta

maa- ja metsätalousvaliokuntaan

9) Hallituksen esitys n:o 39 laiksi maaseutuelinkeinolain muuttamisesta

Pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon

10) Lakivaliokunnan mietintö n:o 1 (HE 13)

11) Lakivaliokunnan mietintö n:o 2 (HE 28)

12) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 5 (HE 18)

13) Liikennevaliokunnan mietintö n:o 1 (HE 12)

14) Talousvaliokunnan mietintö n:o 7 (A 3)

Puhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna keskiviikkona kello 12.

Täysistunto lopetetaan kello 22.47.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Erkki Ketola

